

SAMFUNDS
TANKER

○ VÆLGERENS
HANDBOG
I EU

DEO

◦ VÆLGERENS **HANDBOG** **I EU**

– OM INSTITUTIONER,
POLITIK OG DEMOKRATI

Redaktør: Rasmus Nørlem Sørensen

DEO

Tidligere udkommet i serien:

Samfundstanker 1: Hvad vil vi med bankerne?

Samfundstanker 2: Er fri bevægelighed EU's fremtid?

Samfundstanker 3: Sikkerhed i et åbent Europa

Samfundstanker 4: Kan EU redde klimaet?

Samfundstanker 5: Hvordan demokratiserer vi EU?

Samfundstanker 6: Hvem skal betale skat?

Samfundstanker 7: Kan EU skabe fred i verden?

Samfundstanker 8: Er der arbejde til alle i fremtidens EU?

Vælgerens håndbog i EU?

– om institutioner, politik og demokrati

SAMFUNDSTANKER 9

Tekst:

Staffan Dahllöf, journalist og researcher, DEO

Jesper Vestermark Køber, demokratiforsker og medlem af DEO's bestyrelse

Maria Rosenberg Rasmussen, journalist og analytiker, DEO

Kasper Tonsberg Schlie, undervisningschef, DEO

Caroline Bindsvlev, arrangementschef, DEO

Helga Molbæk-Steensig, analytiker

Kristoffer Kjærsgaard, debatpraktikant, DEO

Michael Birckjær Lauritsen, rejsechef, DEO

Rasmus Nørlem Sørensen, chefanalytiker, DEO

Redaktør: Rasmus Nørlem Sørensen

Layout og tryk: Notat Grafisk

Udgiver: DEO

Februar 2019

ISBN: 978-87-995394-9-9

DEO står for Demokrati i Europa Oplysningsforbundet.

Vi er et åbent oplysningsfællesskab, som arbejder ud fra idéen om, at demokrati kræver deltagelse.

DEO understøtter sit folkeoplysende arbejde med udgivelser.

Det er, som denne, små bøger om aktuelle problemstillinger.

Fællestitlen er "Samfundstanker".

Bøgerne kan købes på DEO's arrangementer eller ved bestilling.

Prisen er 60 kr., ekspedition 40 kr. Ved køb over tre eksemplarer 30 kr. pr. bog.

Som medlem af DEO får man bøgerne tilsendt gratis på udgivelsesdagen.

Tlf. 70 26 36 66 - info@deo.dk - www.deo.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	5
---------------------	---

1. Hvad er EU?

1.1 Demokrati kræver deltagelse	7
1.2 Kend dine magthavere	8

2. EU-Parlamentet som lovgiver?

2.1 Partigrupperne i EU-Parlamentet.....	13
2.2 Valgforbund i Danmark.....	16
2.3 Nye skillelinjer i Parlamentet efter valget.....	17
2.4 Europæiske partier.....	19
2.5 Magten ligger i udvalgsarbejdet	20
2.6 Hvor meget bestemmer Parlamentet?	21
2.7 Spidskandidatprocessen.....	23

3. Hvordan fungerer EU's demokrati?

3.1 Ministerrådet bag lukkede døre	25
3.2 Triologer og manglende gennemsigtighed.....	27
3.3 Hvor lukkede er EU's institutioner?.....	29
3.4 Eksperternes viden og magt.....	31
3.5 Lobbyister og svingdøre.....	34
3.6 Folketingets Europaudvalg.....	36

4. Hvem bestemmer i EU?

4.1 Magtforholdet mellem medlemslandene.....	39
4.2 Borgernes rolle i europæisk politik.....	41
4.3 EU-domstolen	43
4.4 Systemets magt	45
4.5 Den europæiske ombudsmand.....	46
4.6 Kampen om EU's topposter.....	48

5. Hvor har de folkevalgte indflydelse?

5.1 Energiunion og klimapolitik.....	51
5.2 Flygtninge og ydre grænser	53
5.3 En europæisk forsvarsunion	54
5.4 En egentlig økonomisk union	56
5.5 Bankunion og finansregulering.....	58

En kort guide til beslutninger i EU	60
Besluttende organer	60

FORORD

Den 26. maj er der valg til EU-Parlamentet i Danmark. Ti opstillingsberettigede partier og bevægelser skal kæmpe om de 14 danske pladser i EU's parlament. De bliver blandt Danmarks mest indflydelsesrige politikere, og skal de næste fem år tage stilling til store spørgsmål om klima og energipolitik, udenrigspolitik og flygtninge samt en hel række økonomiske udfordringer.

Som vælger har man derfor brug for at vide, hvordan de som en lille gruppe blandt i alt 705 nye parlamentarikere, der vælges i maj, kommer til at arbejde med de store politiske spørgsmål. Hvad er deres muligheder for indflydelse, og hvordan kan politikerne holdes til ansvar af vælgerne og offentligheden?

I denne håndbog har vi samlet en stribe små analyserende artikler om væsentlige dele af det europæiske samarbejde. Fokus er på Parlamentets arbejde og ansvarsområder, men bogen giver også et klart billede af, hvad EU er, og hvordan beslutningerne bliver truffet i det samlede politiske system.

Analyserne er forfattet af DEO's hold af EU-eksperter og folkeoplysere, der hele foråret 2019 er ude og tage EU-debatten med danskerne i landets forsamlingshuse, på biblioteker, på uddannelsesinstitutioner og i medierne.

Teksterne er forfattet af Jesper Vestermark Køber, demokrati-forsker og medlem af DEO's bestyrelse; Staffan Dahllöf, garvet EU-journalist og researcher; Maria Rosenberg Rasmussen, projektleder og journalist; Kristoffer Kærsgaard, debatpraktikant; Michael Birckjær Lauritsen, rejsechef; Helga Molbæk-Steensig, projektleder og analytiker; Caroline Bindselev, debatchef; og Kasper Tonsberg Schlie, der er undervisningschef. Bogen er redigeret af Rasmus Nørlem Sørensen, der er sekretariatsleder og chef-analytiker i DEO.

Rasmus Nørlem Sørensen

1. HVAD ER EU?

Hvem er jeg, hvor kommer jeg fra, og hvor skal jeg hen? Hvis man stiller de spørgsmål, er det klassiske tegn på, at man befinder sig i en identitetskrise. Man kan med god ret hævde, at EU befinder sig i en krise, hvor der skal tænkes nye tanker om, hvad det europæiske samarbejde skal være i fremtiden. Er EU en slags føderation, en egentlig statsdannelse, eller er det nærmere et internationalt samarbejde? Skal unionen udbygges og have mere magt til at tage fat på løsningen af fælles problemer? Eller skal magten flyttes tilbage til medlemsstaterne?

Det første gode spørgsmål er, hvem der skal tænke de tanker. Valget til EU-Parlamentet, der afholdes i alle medlemslande i slutningen af maj 2019, er en kærdkommen anledning til at søge nye svar. Forudsætningen for, at der kan leveres gode svar, er, at de europæiske borgere engagerer sig i debatten og føler, de kan tage medansvar for udviklingen. Ellers vil den oplevede modsætning mellem eliten og folket blive stadig mere politisk sprængfarlig. Man kan også argumentere for, at eliten har haft mulighed for at gøre sig sine europæiske tanker. Nu må folket på banen og tænke med.

Det andet gode spørgsmål er, om vælgerne så har den nødvendige grundviden om EU, som det ser ud i dag, til at kunne debattere samarbejdets fremtid. Der er heldigvis en levende debat om de store principielle spørgsmål om flygtningehåndtering, klimakrise, bankregulering og ulighed. Men der er også et behov for at forstå det europæiske demokratis byggesten og arbejdsprocesser.

1.1 Demokrati kræver deltagelse

Af Rasmus Nørlem Sørensen

Der kan ikke være et demokrati uden aktiv deltagelse fra demos, fra folket. Som minimum må vælgerne bruge deres stemme ved de demokratiske valg og vælge politikere, der kan repræsentere dem

i de besluttende organer. Der får vi som danske vælgere i 2019 både mulighed for at stemme ved et Folketingsvalg og ved valget til EU-Parlamentet.

EU er en slags føderation eller statsdannelse, hvor folkevalgte politikere er medlovgivere i EU-Parlamentet. Derfor er det af stor betydning, hvordan det nye parlament bliver sammensat. EU fungerer lidt ligesom andre føderationer, hvor parlamentets magt er delt med repræsentanter for delstaterne. I EU er det Ministerrådet, hvor de enkelte landes fagministrenes godkendelse er forudsætningen for, at et lovforslag kan vedtages. Men EU er også et samarbejde, der er i udvikling. Den udvikling bliver styret af stats- og regeringsledere fra medlemslandene, der mødes på en stribe årlige topmøder.

Indholdsmæssigt er der nok af problemer og udfordringer at tage fat på i EU. Der er en lurende eurokrise, flygtningestrømme, sikkerhedsudfordringer og klimaomvæltninger for blot at nævne nogle af dem. Men der er også en styringskrise eller en demokratisk krise, der måske er lige så vigtig. Er der opbakning til EU-samarbejdet fra borgerne? Oplever almindelige mennesker i Europa, at vi kan få indflydelse på den politiske kurs? Forudsætningen for indflydelse og engagement er, at vi som borgere og vælgere forstår det politiske system.

Derfor denne bog. Vælgerens håndbog, en analytisk rejseguide til det EU, der eksisterer i dag. Forhåbentlig kan bogens små skarpe analyser af institutioner, beslutningsprocesser og aktuelle udfordringer lede læserne gennem det på en gang velkendte og fremmedartede landskab som EU udgør.

1.2 Kend dine magthavere

Af Rasmus Nørlem Sørensen

EU's beslutningsprocesser kan virke fjerne og uigennemskuelige, men det er egentlig ganske simpelt at få overblik over den formelle

magtfordeling og de mest almindelige beslutningsprocesser. Hvis vi gemmer spidsfindighederne og fokuserer på de politiske organer, er der fire stoppesteder i den politiske proces på europæisk plan.

Topmøderne

Medlemslandenes stats- og regeringsledere mødes mindst fire gange årligt til topmøder i det, der formelt kaldes Det Europæiske Råd. De mange kriser i de seneste år har betydet, at der bliver holdt mange flere møder end de fire påkrævede. Topmøderne ledes af en formand, som de deltagende ledere vælger for to et halvt år ad gangen med kvalificeret flertal. Den nuværende formand er den konservative Donald Tusk, der er tidligere regeringsleder i Polen. Han blev valgt ved en flertalsafgørelse, hvor den polske regering stemte imod hans kandidatur. Efter parlamentsvalget, skal der udpeges en ny formand.

Topmøderne træffer beslutninger med vedtagelsen af såkaldte konklusioner, der i langt de fleste tilfælde træffes med konsensus. De kan ikke vedtage EU-lovgivning, men stats- og regeringslederne udstikker de overordnede rammer og sætter prioriteterne for samarbejdet.

EU-Kommissionen

Kommissionen er EU's udøvende magt og fungerer som en slags regering, der skal arbejde for EU's interesser. Hvert medlemslands regering udpeger en kommissær for fem år ad gangen, der får et ressortområde på lidt samme måde som en minister i en regering. Til hver kommissærpost hører (alt andet lige) et ministerium, der kaldes et Generaldirektorat. Kommissionen har initiativret, hvilket vil sige, at de har monopol på at fremsætte lovforslag.

Posten som kommissionsformand er en af de mest magtfulde i EU. I dag er det den konservative politiker Jean-Claude Juncker, der er formand for Kommissionen og dermed en slags premierminister for EU. Han er tidligere statsminister i Luxembourg. Efter val-

get skal der vælges en ny kommissionsformand ved den såkaldte spidskandidatproces, som du kan læse mere om i kapitel 2.7.

Kommissærerne mødes normalt ugentligt i det, der kaldes kollegiet. Derudover kan formanden indkalde ekstraordinære møder. Kommissionen træffer oftest beslutninger med konsensus og er kun beslutningsdygtig, hvis et flertal af kommissærerne er til stede. Der kan holdes hemmelige afstemninger, hvis formanden eller en kommissær beder om det. I det tilfælde kan forslaget vedtages med almindeligt flertal.

Ministerrådet

Den lovgivende magt er delt mellem Ministerrådet og EU-Parlamentet, så praktisk taget alle lovforslag skal godkendes begge steder for at blive vedtaget. Ministerrådet udgøres af en fagminister fra hvert land, der sammen med sin EU-ambassade varetager sit lands interesser i den europæiske lovgivningsproces. Man kan sammenligne Rådet, som det ofte kaldes, med et senat eller et overhus.

Ministerrådet træffer normalt afgørelser med kvalificeret flertal, der kræver opbakning fra at et flertal af lande, der tilsammen tæller mindst 65 procent af EU's befolkning. De store lande har altså mest at skulle have sagt, men den magt modvejes til dels af kravet om, at et flertal af landene skal støtte forslaget.

Ministerrådet ledes af det roterende formandskab. Hvert halve år overtager et medlemsland formandskabet for Ministerrådet. Formandslandet leder møderne, men sætter også politiske mål for samarbejdet i perioden. I foråret 2019 sidder Rumænien for første gang for enden af bordet, og i efteråret 2019 er det Finlands tur. Danmark får først opgaven igen i år 2025.

EU-Parlamentet

EU-parlamentets 751 medlemmer er valgt i de enkelte medlemslande og har deres politiske mandat direkte fra vælgerne. Ved val-

get i år skal der vælges 705 medlemmer, heraf 14 i Danmark, hvis briternes udmeldelse forløber efter planen. Alt kan ske med Brexit, og det står ved redaktionens afslutning ikke klart om udmeldelsen udskydes. I så fald skal briterne stemme til et EU-Parlamentsvalg og endnu en gang sende 73 politikere til Bruxelles. Det vil sandsynligvis betyde, at der kun bliver plads til 13 danskere i Parlamentet.

Tyskland er med 83 millioner borgere det største land, og har 96 pladser i Parlamentet. Malta er det mindste land med 460.000 indbyggere og seks pladser. De små lande har altså væsentlig flere pladser per indbygger end de store.

Politikerne der vælges til EU-Parlamentet, deler sig efter anskuelser i partigrupper, der varetager mange af de samme roller, som partierne har i det danske Folketing. Parlamentsmedlemmerne er valgt til at varetage de europæiske borgeres interesser ud fra deres ideologiske standpunkt.

Hvis det hele var så simpelt, som den formelle magtdeling giver indtryk af, så var der ikke behov for en håndbog til vælgerne. Men djævelen ligger som bekendt i detaljen – og ofte også i de uformelle gråzoner, hvor beslutningerne finder vej uden om den ovenfor skitserede magtdeling.

2. EU-PARLAMENTET SOM LOVGIVER

Helt tilbage fra den 30. marts 1962 har der eksisteret en parlamentarisk forsamling for det europæiske samarbejde, der har kaldt sig Europa-Parlamentet. I denne bog bruger vi gennemgående betegnelsen EU-Parlamentet eller blot Parlamentet for denne institution. Medlemmerne af dette parlament blev i de første mange år udpeget af medlemslandenes parlamenter, og de havde alle dobbeltmandater. De sad både i hjemlandets parlament og i Europa-Parlamentet.

Forsamlingen havde oprindeligt kun 142 medlemmer, men dette antal er vokset støt, efterhånden som flere lande kom med i samarbejdet, der i de første år blev kaldt Kul- og Stålungionen, siden EF og i dag EU. Siden 1979 er medlemmerne blevet valgt ved direkte valg i medlemslandene.

EU-Parlamentet havde i mange år en meget begrænset magt og fungerede først og fremmest som en høringspart. Med hver traktatreform er Parlamentet blevet tildelt stadig mere indflydelse, og efter Lissabontraktaten trådte i kraft i 2009, skal næsten alle love godkendes i EU-Parlamentet, før de er endeligt vedtaget. Parlamentet er blevet et rigtigt parlament med stort set samme magt og indflydelse som Ministerrådet.

EU-Parlamentet mødes oftest i Bruxelles, hvor de fleste udvalgs-møder også afvikles. Men afstemningerne henlægges til det, der kaldes plenarforsamlingerne, som finder sted i Strasbourg 12 gange hvert år.

2.1 Partigrupperne i EU-Parlamentet

Af Jesper Vestermark Køber

De fleste danskere har en fornemmelse af, hvordan Folketinget arbejder, hvad politikerne står for, og hvilke partier de er med i. Men hvordan foregår EU-parlamentarikernes arbejde efter valget?

Når en vælger sætter sit kryds ved en dansk kandidat den 26. maj, er det formentlig i den overbevisning, at politikeren vil følge sit partis EU-politik. Under valgkampen til EU-Parlamentet præsenterer de danske partier deres politik på samme måde som ved folketingsvalgene. Det vil sige, at hvert parti lægger deres politik frem for vælgerne, der derefter kan tage stilling.

Men når de 14 danske parlamentarikere er valgt, organiserer de sig i partigrupper sammen med de i alt 705 medlemmer af EU-Parlamentet. Parlamentarikerne kaldes ofte i kort form for MEP'er (Medlemmer af Europa-Parlamentet). Grupperne fungerer lidt ligesom partierne i det danske Folketing, men med visse forskelle. Den største forskel er, at partigrupperne favner meget bredt holdningsmæssigt, og det betyder, at der i de fleste grupper er meget mindre partidisciplin, end vi kender det fra Folketinget. MEP'erne afviger i varierende grad fra deres gruppes stemmeanbefaling, når der skal trykkes på knappen ved plenarforsamlingerne i Strasbourg.

De otte grupper

I øjeblikket er der otte politiske grupper i Parlamentet, og de er nøglen til at forstå, hvordan EU-Parlamentet fungerer. Hvis en parlamentariker skal have indflydelse, taletid og opnå ordførerposter, er det nødvendigt at være med i en gruppe. Vi ved ikke på forhånd, hvordan partierne kommer til at danne grupper efter valget. Efter at de britiske mandater træder ud, vil flere grupper være tvunget til at redefinere sig selv. En ny magtfordeling i Parlamentet kan også give mulighed for dannelsen af helt nye grupper.

Grupperne i EU er først og fremmest dannet ud fra ideologiske forskelle, på samme måde som i det danske Folketing. Traditionelt har det været den store socialdemokratiske gruppe, S&D, og den endnu større kristendemokratiske gruppe, EPP, der har været de toneangivende i parlamentet.

Parlamentarikerne deler sig også efter deres holdning til EU. Der er således to konservative grupper, hvor den ene definerer sig som skeptisk over for unionen. Det Konservative Folkeparti sidder i den kristendemokratiske gruppe EPP, og Dansk Folkeparti er medlem af den anden mere EU-kritiske konservative gruppe ECR. Socialdemokratiets danske mandater er med i S&D, og SF's Margrete Auken tilhører den grønne gruppe. Folkebevægelsen mod EU sidder i den EU-kritiske venstrefløjsgruppe GUE/NGL, hvor det er forventeligt, at Enhedslisten også vil placere sig, hvis de bliver valgt ind.

Selvom Det Radikale Venstre og Venstre ofte er på hver deres fløj i Folketinget, sidder deres EU-parlamentarikere i samme liberale ALDE-gruppe i Parlamentet. Da Jens Rohde skiftede parti fra Venstre til Det Radikale Venstre blev han således siddende i ALDE sammen med sin tidligere partifælle Morten Løkkegaard.

Der findes i dag to grupper uden danske MEP'er. EFDD-gruppen udgøres især af de britiske nationalister i UKIP og den italienske femstjernebevægelse. Det ekstreme højre har dannet ENL-gruppen, der som store medlemmer tæller det franske National Samling (tidligere: Front National) og italienske Lega Nord.

Indflydelse med brede kompromisser

Parlamentets arbejde er præget af brede kompromisser mellem grupperne. I kampen om at få indflydelse over for Kommissionen og Ministerrådet står Parlamentet stærkest, hvis der er bred opbakning til deres ændringsforslag til lovforslagene. Meget ofte er det de to store grupper, S&D og EPP, der finder sammen med varierende alliancepartnere og tegner Parlamentets linje i en given sag. Statistikken viser, at ALDE, ECR og De Grønne er de grupper derudover, der oftest er med i kompromiserne. Ved valget ser fløjpartierne ud til at blive styrket, mens særligt den socialdemokratiske gruppe går tilbage. Det kan ændre magtbalancen afgørende i det nye Parlament.

MEP'erne er ikke bundet af deres gruppes politiske indstillinger, og kan vælge at følge nationale interesser, eller deres hjemlige partiers særinteresser, frem for gruppens. Således har de store partier EPP og S&D været splittet omkring nogle af tidens helt centrale emner som flygtninge- og migrationsspørgsmålet.

Du kan finde en oversigt over partigrupperne og deres mandattal på EU-Parlamentets hjemmeside.

2.2 Valgforbund i Danmark

Af Rasmus Nørlem Sørensen

Som vælger i Danmark skal du være opmærksom på de valgforbund, som partierne har indgået. I et valgforbund deler man populært sagt stemmerne, så de ikke bliver spildt, hvis et parti i forbundet ikke opnår et mandat. Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti er i valgforbund. En stemme på et af de tre partier kan derfor sikre et mandat i enten den kristenkonservervative EPP-gruppe, hvor De Konservative sidder, eller i den liberale ALDE-gruppe.

De Radikale sidder i ALDE-gruppen sammen med Venstre, men i Danmark er de i valgforbund med Alternativet. En stemme på Alternativet kan derfor havne hos De Radikale og omvendt. Alternativet har meldt ud, at de vil etablere en ny partigruppe, på basis af det europæiske parti Europæisk Forår, som de har været med til at stifte sammen med blandt andre den tidligere græske finansminister, Yanis Varoufakis.

Socialdemokraterne sidder i socialistgruppen S&D, men er i valgforbund med SF, der er medlem af gruppen De Grønne. Folkebevægelsen mod EU har indgået valgforbund med Enhedslisten. Begge partier har valgt venstrefløjsgruppen GUE/NGL, som Folkebevægelsen allerede er medlem af. Dansk Folkeparti, der sidder i den EU-kritiske konservative gruppe ECR, indgår ikke i et valgforbund.

2.3 Nye skillelinjer i Parlamentet efter valget

Af Jesper Vestermark Køber

Hvordan vil fremtidens europæiske parlament se ud? Det afgøres naturligvis først ved valgene til EU-Parlamentet i medlemslandene i maj. Der er dog grund til at tro, at valget vil afspejle det opbrud, hvor vælgerne flytter sig fra de traditionelle magtpartier og i højere grad stemmer på nye partier og fløjpartier.

Bagtæppet for opbruddet er det kaotiske forløb omkring Brexit, der præger diskussionerne om fremtiden, og den udbredte skepsis over for et tættere samarbejde i EU blandt de europæiske vælgere. Siden valget i 2014 er flygtningespørgsmålene blevet en væsentlig skillelinje i europæisk politik. Grupperne deler sig i tilhængere af en fælles europæisk migrationspolitik og modstanderne af immigration, der samtidig arbejder for, at flygtningespørgsmålet skal afgøres i medlemsstaterne og ikke i på EU-plan.

Vind i sejlene til EU-skeptikere

Ved det seneste valg vandt EU-skeptiske partier en større andel af Parlamentspladser end nogensinde før. I Frankrig blev Front National det største parti ved EU-valget, og i Danmark blev Dansk Folkeparti størst med hel fire pladser i Parlamentet. Det resultat betød, at hvert tredje medlem af Parlamentet arbejder for at minimere EU's og Parlamentets magt. Samtidig presser de EU-skeptiske højrefløjspartier parlamentets største partier EPP og S&D på integrations- og velfærdsområdet.

Det er dog ikke altid, at antallet alene giver indflydelse. EU-skeptikerne er fordelt på flere forskellige grupper. En af dem er Parlamentets tredjestørste gruppe, ECR, hvor Dansk Folkeparti er medlem. Partierne i denne gruppe har internt meget forskellige prioriteter, hvilket har gjort det svært for dem at skabe resultater. Deres indflydelse i den femårige periode har været beskedent sammenlignet med ALDE-gruppen, der på trods af begrænset størrelse i højere grad har opnået indflydelse gennem væsentlige udvalgsposter.

Socialister og kristendemokrater dominerer

Det har siden de første direkte valg været Parlamentets to største grupper, den kristendemokratiske eller konservative (EPP) og den socialdemokratiske (S&D), der i store træk har delt magten. De seneste fem år har de tilsammen haft 53 procent af mandaterne bag sig. Dermed har de kunne begrænse de andre gruppers indflydelse, og de har kunnet sætte sig på vigtige poster blandt andet som Parlamentets formand.

I 2018 lagde den franske præsident, Emmanuel Macron, op til at melde sit parti *En Marche* ind i den liberale gruppe, ALDE. Baggrunden var den franske præsidents ønske om at stille med et slagkraftigt alternativ til kristendemokraterne og socialdemokraternes historiske dominans. Macron lancerede alliancen som et bolværk mod den voksende højrepopulisme, som han ser som sin hovedmodstander.

De massive gadeprotester i Frankrig fra ”De Gule Veste” har imidlertid kastet den franske præsident ud i et politisk stormvejr med konsekvenser for samarbejdet med ALDE. I skrivende stund genovervejer *En Marche* opbakningen til den EU-begejstrede liberale gruppe, og det er derfor uvist, om alliancen holder. Meget tyder på, at Macrons parti frem mod valget vil nedtone deres planer for styrkelse af EU-samarbejdet og i stedet prioritere temaer som ulighed, skatteunddragelse og velfærd, der i højere grad appellerer til de utilfredse franske vælgere.

Samtidig er de gamle partigrupper splittede internt. EPP valgte således på sin kongres at kritisere det nationalistiske ungariskemedlem af gruppe, partiet Fidesz, for ikke at følge resten af gruppens linje i forhold til fortolkningen af ”kristne værdier” og i flygtningespørgsmålet. De EU-kritiske konservative i ECR, hvor Dansk Folkeparti er medlem, står også overfor store beslutninger. Spørgsmålet er, hvilken vej gruppen går efter valget, når gruppens ledende britiske mandater forsvinder.

2.4 Europæiske partier

Af Rasmus Nørlem Sørensen

Der findes en række såkaldte europæiske partier. Det er ikke det samme som partigrupperne. Partigrupperne er arbejdsfællesskaber i EU-Parlamentet, der organiserer arbejdet med lovgivning, udvalgsmøder og den type opgaver, der i Danmark varetages af partierne i Folketinget.

De europæiske partier har ikke nogen formel rolle i EU-Parlamentet, men er sammenslutninger, der er dannet af politiske partier i de enkelte medlemslande. Partierne modtager støtte fra EU til deres arbejde, og de har også mulighed for at etablere partifonde, der kan arbejde med at promovere partiernes politik. Der er for indværende 16 registrerede europæiske partier, der modtager støtte fra EU til deres arbejde.

De europæiske partier er ikke nødvendigvis bundet til de tidligere omtalte partigrupper, selvom en del af dem er. De to mest veletablerede partier er Party of European Socialists (PES) og European People's Party (EPP), der hver er godkendt til at modtage over ti millioner euro i støtte i 2019. Den liberale ALDE-gruppens parti, den Grønne gruppes parti og det europæiske venstrefløjsparti har haft aktiviteter på fast basis siden 2004 og er fortsat aktive, dog med mindre beløb i omsætning end de to store partier. De øvrige partier er små og det er meget forskelligt, hvor aktive de er i praksis.

Partierne er mest kendt i Danmark fra sagerne omkring Dansk Folkepartis deltagelse i MELD og FELD, der henholdsvis var et parti og en støttefond. Begge er blevet lukket efter undersøgelsen om svindel blev iværksat.

Der er et par nye politiske bevægelser, der organiserer sig som såkaldte pan-europæiske partier. Altså partier der ikke er en sammenslutning af nationale partier, men som definerer sig som tværeuropæiske partier med fælles holdninger og fælles ledelse over grænserne. Det er især Volt-Europa og European Spring, der ser

ud til at komme til at spille en rolle ved valget i år. Disse bevægelser ønsker at udfordre de traditionelle partigrupper med forskellige bud på større europæisk integration. Særligt European Spring, hvor danske Alternativet er med, har allerede inden valget præsenteret et omfattende fælles grundlag, de går til valg på, og de ligner dermed et egentligt politisk parti i modsætning til de sammensatte partigrupper.

2.5 Magten ligger i udvalgsarbejdet

Af Jesper Vestermark Køber

Det er især i udvalgsarbejdet, at din parlamentariker får indflydelse på europæisk lovgivning. EU-Parlamentet har 20 stående udvalg, 2 underudvalg og tre særlige udvalg. Udvalgene sammensættes ligesom i Folketinget efter partigruppernes størrelse. Formandsposten, rollen som udvalgskoordinator og ordførerposterne er særlig vigtige for at kunne opnå indflydelse. Det betyder, at politikerne efter valget i deres grupper kæmper om de indflydelsesrige poster i de vigtigste udvalg.

Posten som udvalgsformand giver meget stor indflydelse på lovarbejdet i EU. Formanden er ansvarlig for udvalgets møder, taler på udvalgets vegne i plenarsalen og deltager som oftest i de afgørende trepartsmøder, kaldet triloger, med Kommissionen og Ministerrådet. Du kan læse mere om trilogforhandlinger i kapitel 3.2.

De store landes MEP'er får som regel de fleste poster som formænd. Selvom de store partigrupper har aftaler, der tilgodeser partidelegationerne fra små lande, er 17 ud af 20 formandsposter besat af parlamentarikere fra de seks største lande. Det skyldes, at parlamentarikerne fra de største lande dominerer de største partier. For eksempel er der 32 tyske MEP'er, og kun Bendt Bendtsen (K) fra Danmark, ud af i alt 221 medlemmer af EPP-gruppen. De nye medlemslandes politikere har historisk også haft sværere

ved at opnå de betydningsfulde poster, og parlamentarisk erfaring spiller en stor rolle ved udvælgelsen.

Udover formandsposten giver både koordinatorposten og rollen som ordfører, kaldet en rapporteur, mulighed for afgørende indflydelse. Hver partigruppe udpeger en koordinator for hvert af de 25 udvalg, der koordinerer gruppens holdninger til udvalgets arbejde, og taler på gruppens vegne. Til hvert lovforslag udpeges desuden en ordfører, som følger forslaget gennem den politiske proces og deltager i de fleste afgørende forhandlinger.

Hvordan klarer de danske parlamentsmedlemmer sig? Der er ingen danskere på de eftertragtede formandsposter, men på næstformandsposterne finder vi for eksempel Anders Vistisen (DF) og Morten Helveg Petersen (R). Endnu flere har haft koordinatorposter i løbet af den sidste valgperiode. Jens Rohde har koordinatorposten i udvalget for landbrug og udvikling af landdistrikter, Magrethe Auken (SF) er koordinator i udvalget for andragender, Rina Ronja Kari (FB) i Udvalget om Beskæftigelse og Sociale Anliggende og Anders Vistisen (DF) er koordinator for det særlige udvalg om terrorisme. Flere af dem stiller op igen til det kommende valg, og kan som erfarne MEP'er måske få endnu større indflydelse.

Der er forskel på, hvilke udvalg de enkelte landes parlamentarikere vægter. De fleste anser Budgetudvalget, Udvalget for det Indre Marked og Miljøudvalget for at være blandt de tungeste udvalg.

2.6 Hvor meget bestemmer Parlamentet?

Af Jesper Vestermark Køber

Hvor meget indflydelse får du egentlig for din stemme? EU er skruet sammen, så både Ministerrådet og Parlamentet hviler på folkelige mandater. Den danske regering repræsenterer den danske befolkning ved topmøderne og i Ministerrådet, og som

EU-borgere vælger danskerne repræsentanter til EU-Parlamentet. Dette dobbelte mandat skal sikre, at borgerne rundt om i EU føler sig delagtiggjort i beslutningerne og i lovgivningen. Men de forskellige mandater i henholdsvis Ministerrådet og Parlamentet giver også anledning til en løbende kamp om magten mellem de to institutioner.

Siden oprettelsen har Parlamentet kæmpet for mere indflydelse og har ved hver ny traktat fået tildelt mere formel magt. Filosofien bag udviklingen er, at Parlamentet som den eneste direkte folkevalgte forsamling i EU med forøget magt kan udvikle EU's demokrati. Med Lissabontraktaten opnåede EU-Parlamentet en central betydning som medlovgiver på næsten alle EU-love. Parlamentets opgave består således i sammen med Ministerrådet at vedtage love samt overse EU's budget. Parlamentet skal også godkende den samlede Kommission og kan vælte Kommissionen, hvis de mener, at de ikke varetager deres opgaver.

På trods af denne betydelige magtposition til de direkte folkevalgte oplever mange europæere ikke et bæredygtigt europæisk demokrati. En indikator på det er, at stemmeprocenten har været faldende siden det første direkte EU-Parlamentsvalg i 1979. Ved sidste valg stemte 42 procent af de europæiske vælgere.

Der er flere grunde til, at det er svært for almindelige mennesker, men også for medier og eksperter, at følge med i, hvordan EU's lovgivning bliver til. Det kan du læse mere om i kapitel 3 i denne bog, hvor vi går i dybden med åbenhed, gennemsigtighed og EU's demokrati.

Men en del af forklaringen på, at Parlamentet kan opleves som mindre magtfuldt er, at EU's medlemsstater i høj grad har grebet magten i håndteringen af de seneste års kriser. Mange af de store beslutninger bliver truffet på topmøderne mellem stats- og regeringslederne. Det betyder, at de bevæger sig uden om EU's lovgivningsprocedure og altså også uden om Parlamentet. Det gælder

håndteringen af de seneste års finans-, euro- og flygtningekrise. Samtidig har Kommissionen, i forlængelse af kommissionsformand Jean-Claude Junckers ønske om et mere fokuseret EU, i de sidste fem år fremsendt væsentligt færre lovforslag end i tidligere perioder. Parlamentet har derfor også i mindre grad kunne bruge sin magt som lovgiver.

2.7 Spidskandidatprocessen

Af Jesper Vestermark Køber og Maria Rosenberg Rasmussen

Hvem skal være "statsminister" for EU? Magtkampen mellem EU-Parlamentet og medlemsstaterne spidser til, når en ny formand for EU-Kommissionen skal udpeges efter valget. Formandsposten, eller præsidentposten som den kaldes i mange lande, er en af de absolut tungeste politiske poster i EU og udpeges hvert femte år umiddelbart efter EU-parlamentsvalget.

Før valget i 2014 var det kutyme, at stats- og regeringslederne bag lukkede døre udpegede den nye formand i enighed. Ved sidste valg i 2014 blev der gjort op med den tradition. EU-Parlamentet udfoldede en valgkampagne under sloganet "This time it's different", (på dansk blev det til "Denne gang er der mere på spil"), som hævdede, at det var partigruppernes spidskandidater, der, på baggrund af valgets resultat, skulle udpeges til at være formand. Proceduren fik navnet "Spitzenkandidat-proceduren". Partigruppen EPP har siden 1999 været den største partigruppe, så det var ikke den store overraskelse, at Jean-Claude Juncker fra Luxembourg, der var EPP's kandidat, blev Parlamentets formandskandidat.

Lissabontraktaten giver Det Europæiske Råd ret til at indstille en kandidat på et topmøde og EU-Parlamentet ret til at godkende eller forkaste denne kandidat. Traktaten tilføjer, at stats- og regeringsledernes valg skal tages under hensyn til parlamentsvalgets udfald. Dermed giver traktaten mulighed for fortolkning, og det er her, at striden opstår.

Ved den seneste spidskandidat-procedure modarbejdede stats- og regeringslederne den nye rollefordeling og tabet af magt, men de fandt ingen vej uden om, da valgproceduren sort på hvidt dikterer, at EU-Parlamentet skal godkende den endelige EU-Kommission og dermed også formanden. De to største partigrupper i EU-Parlamentet, EPP og Socialdemokraterne, har fundet deres kandidat til EP-valget i 2019. Men til forskel fra valget i 2014, bakker partigruppen ALDE ikke op om proceduren, og endelig har EU-Parlamentet vedtaget, at valget af formand for Kommissionen ikke automatisk er den person, som er spidskandidat for den største partigruppe, som var tilfældet ved sidste valg. Denne gang skal en kandidat arbejde for at samle et flertal i EU-Parlamentet.

Fortalerne for spidskandidatprocessen fremhæver, at valgkampen skaber åbenhed og gennemsigtighed i modsætning til tidligere, hvor topmøderne valgte en kommissionsformand bag lukkede døre. Processen kan være et skridt i retningen af et direkte valg til posten som kommissionsformand, hvor politiske forskelle og europæiske visioner diskuteres og stilles frem for borgerne. Ved at kommissionsformanden afspejler Parlamentet opstår der en større sammenhæng mellem Kommissionen, der fremsætter lovene, og Parlamentet, der er direkte valgt af de europæiske borgere. På den anden side hævder flere europæiske regeringer, herunder den danske, at processen giver Parlamentet for stor magt på bekostning af medlemsstaterne.

Både EPP og S&D står i meningsmålinger til at tabe stemmer. Kan ingen af dem samle et solidt flertal i Parlamentet efter valget, vil Jean-Claude Juncker formentlig blive den foreløbigt sidste kommissionsformand, der er nomineret og valgt af EU-Parlamentet.

3. HVORDAN FUNGERER EU'S DEMOKRATI?

Demokratiet er mere end formelle beslutningsprocedurer og institutioner. Der er behov for, at offentligheden kan følge med i det politiske arbejde, så de ansvarlige politikere og magthavere kan stilles til ansvar for deres handlinger og beslutninger.

I traktaten forpligter EU-samarbejdet sig på åbenhed og gennemsigtighed i lovgivningsprocessen. Det betyder også, at der er en del muligheder for, at borgere og journalister kan søge aktindsigt og i det hele taget følge med i arbejdet i EU. På nogle områder er EU-samarbejdet mere åbent og gennemsigtigt end medlemslandene. Men meget af det lovforberedende arbejde er tæt på umuligt at få indblik i og der er fortsat en række beslutningsprocesser, der foregår uden for offentlighedens rækkevidde.

3.1 Ministerrådet bag lukkede døre

Af Staffan Dahllöf

Passer det, at EU's institutioner lovgiver bag lukkede døre? Det kan der svares både ja og nej til. Forklaringen på det er, at lovgivningen skal være åben ifølge EU's grundlov, traktaten. Når Ministerrådet, oftest bare kaldet Rådet, holder møde, bliver der lavet video-optagelser af de dele af mødet, hvor man træffer beslutninger. Reglen om åben lovgivning gælder også for EU-Parlamentet.

Video-optagelserne fra Ministerrådet kan ses direkte live på nettet, eller hentes efter møderne. Den tjeneste omfatter også klip med korte kommentarer fra ministrene, når de ankommer til mødet, og optagelser fra den efterfølgende pressekonference.

Så hvad er problemet? Problemet er først og fremmest virkeligheden. På ministerrådsmøderne er det meste allerede forhandlet på

plads. De fleste beslutninger er blot bekræftelser af, hvad landene i forvejen har forhandlet sig frem til i Ministerrådets arbejdsgrupper, og på de forberedende møder mellem EU-ambassadørerne i Bruxelles.

COREPER og Ministerrådets arbejdsgrupper

Rådets arbejdsgrupper består af embedsmænd og diplomater fra EU-ambassaderne i Bruxelles og udsendte eksperter fra ministerier og styrelser i medlemslandene. Typisk en eller to fra hvert land. Der er cirka 150 forskellige arbejdsgrupper. Nogle er permanente, andre oprettes efter behov. Det er i disse arbejdsgrupper, at lovforslag fra Kommissionen forhandles i detaljer.

Medlemslandenes EU-ambassadører mødes hver uge i to komitéer, der kaldes COREPER II og I. COREPER er den franske forkortelse for Komiteerne for de Permanente Repræsentationer. I disse komiteer lægges sidste hånd på sager, som skal tages op på kommende ministerrådsmøder. Der er også nogle faste komitéer på højt niveau, blandt andet for landbrug, økonomi, udenrigspolitik og sikkerhed.

Ministerrådets arbejdsgrupper, COREPER og de andre specialkomitéer mødes bag lukkede døre. Deres mødetider og dagsorden er kendt, men der er ingen mulighed for at få indblik i selve møderne, og de får sjældent opmærksomhed fra medierne.

Skjulte forhandlingspositioner

I princippet har vi som borgere ret til at kende medlemslandenes positioner, altså hvilke holdninger regeringerne byder ind med, inden det hele er færdigforhandlet. Det har EU-domstolen slået fast i en afgørelse fra 2013. Men den afgørelse bliver ikke fulgt. EU-ombudsmanden, Emily O'Reilly, har kritiseret hemmeligholdelsen af landenes positioner. Hun udbad sig Rådets kommentar på kritikken senest den 9. maj 2018, men fik ikke, og har stadig ikke fået, noget svar.

Konklusionen må være, at lovgivningen i Ministerrådet formelt set er åben, bare ikke der hvor beslutningerne bliver truffet. Denne hemmelighedskultur er også kommet til at omfatte Parlamentet, som ellers er den mest åbne af EU's institutioner.

3.2 Triloger og manglende gennemsigtighed

Af Staffan Dahllöf

Hvordan kan man sige at Parlamentet er lukket, når selv Parlamentets udvalgsmøder kan følges på nettet? Det kan man, fordi EU-Parlamentet lukker dørene lige der, hvor parlamentarikernes indflydelse er størst. Det er i de såkaldte trilogforhandlinger med Ministerrådet og Kommissionen.

Triloger, efter det franske trilogues, er trepartsforhandlinger mellem Kommissionen, som fremsætter alle lovforslag, og de to lovgivere Ministerrådet og Parlamentet. Repræsentanter for de tre institutioner har fået for vane at mødes for at finde kompromiser mellem forskellige synspunkter ved at indgå så kaldte førstelæsningsaftaler, inden den formelle vedtagelse finder sted.

Trilogerne er uformelle, fordi de ikke er beskrevet i EU-traktaten, som ellers indeholder detaljerede anvisninger af lovgivningsprocedurerne.

Hvorfor forhandler man på denne måde? Det korte svar er, at det er en mulighed for at skyde en genvej i en ellers snørklet og langsommelig lovgivningsproces. Egentlig skal Ministerrådet og Parlamentet hver for sig behandle lovforslag to gange, og eventuelt også en tredje gang i den såkaldte forligsprocedure. Det tager tid. I den formelle proces er der også nogle faste tidsrammer for hvert enkelt trin. Det kan presse forhandlerne. Hvis man kan klare slutforhandlingerne i én ombæring uden krav om, hvornår man skal være færdig, går det hele mere smidigt.

Et demokratisk problem

Trilogerne er hemmelige. Der er ingen adgang for andre end de 30-40 deltagere. Der er ingen offentlig dagsorden. Møderne bliver ikke annonceret i forvejen. Der er ingen offentlige lister over, hvem der deltager. Der er ingen adgang til de dokumenter, som ligger til grund for mødet. Rådet og Parlamentet kommer derfor i praksis til at lovgive i hemmelighed – stik modsat af, hvad der står i traktaten.

Folketingets repræsentant i Bruxelles skrev om trilogerne i en redegørelse i september 2009:

”Selv om lovgivningsprocessen i såvel Råd som Parlament er offentlig, hjælper det ikke meget på mulighederne for at følge processen og få indtryk af såvel nationale som partipolitiske forskelle.”

I 2014 stillede Europaudvalgets daværende formand, Eva Kjær Hansen (V), krav om, at Folketinget løbende blev informeret om trilogerne. To år senere konstaterede hun, at det ikke var sket:

”Min oplevelse er, at det var som at slå i en dyne. Jeg er mildest talt forbavset over, at Parlamentet ikke tager den manglende åbenhed i trilogerne alvorligt – den her udvikling har virkelig været et demokratisk tilbageskridt.”

En praktisk genvej til indflydelse

Hvordan i al verden kan Parlamentet, der ellers i mange sammenhænge støtter mere åbenhed i EU, gå med til lovgivning i det skjulte? Det er sandsynligvis fordi, Parlamentet selv får lettere ved at få indflydelse på den måde.

Ved en førstebehandling kræves der kun et flertal af de fremmødte i Parlamentet for at gennemtrumfe ændringer af lovforslag. Ved en andenbehandling på den formelt rigtige måde – det gælder også en eventuel tredjebehandling - skal Parlamentet mobilisere et absolut flertal af sine medlemmer. Det vil sige, at 376 af de 751 medlemmer faktisk skal møde op og stemme for forslaget i plenarsalen i Stras-

bourg for at stå fast på noget, som Ministerrådet ikke vil gå med på. Efter valget, hvis Brexit bliver en realitet, vil det kræve 353 ud af 705 MEP'er, der stemmer for.

Absolut flertal er vanskeligt at mobilisere. Alene fraværet i salen, der ofte er stort og uforudsigeligt, kan give problemer. Gennemsnitligt er lige over ti procent af de 751 MEP'er fraværende til afstemninger. Det lyder måske ikke af meget, men 75 fraværende medlemmer svarer til hele den toneangivende liberale gruppe, ALDE, der har 70 medlemmer. Triloger giver derfor Parlamentet større muskler at spille med i forhold til de to andre institutioner, sammenlignet med den formelle proces med to eller tre behandlinger.

3.3 Hvor lukkede er EU's institutioner?

Af Staffan Dahllöf

EU's institutioner er mere åbne end mange måske tror, men knap så gennemsigtige, som de gerne giver udtryk for. Et centralt værktøj til at følge med i det politiske arbejde er aktindsigter. Og der er mulighed for at begære aktindsigt i EU, hvor man siden 2001 har haft en offentlighedslov for Kommissionen, Ministerrådet og Parlamentet. Den har været gældende siden 2009 for alle EU's institutioner, men ikke for medlemslandenes forvaltninger og heller ikke for medlemslandenes håndtering af EU-dokumenter.

Kommissionen modtager små 7.000 begæringer om aktindsigt om året, Ministerrådet 3-4.000 og Parlament 600-700. Op til 80 procent af ansøgningerne bliver helt eller delvist imødekommet, om end det ofte sker efter, at et første afslag ankes til højere instans. Det tager ofte lang tid.

Loven bygger på princippet om, at åbenhed er hovedreglen, og at udlevering af dokumenter kun kan nægtes ved henvisning til udtrykkelige undtagelser. Til de undtagelser hører hensyn til almen sikkerhed, forsvarsanliggender, internationale relationer, hensyn

til erhvervsinteresser med videre, ligesom det er tilfældet i de fleste nationale offentlighedslove.

Undtagelser fra aktindsigt

Hvis man vil vurdere muligheden for at følge med i det politiske arbejde, er det gode spørgsmål, hvordan undtagelserne bliver brugt. De mest anvendte argumenter er hensynet til inspektioner, udredninger, beslutningsprocesser og hensynet til privatlivets fred.

Det er hensynet til at beskytte beslutningsprocesser, som bliver brugt for at holde medlemslandenes forhandlingspositioner skjulte – på trods af at EU-domstolen har underkendt den argumentation.

Hensynet til privatlivet er et kapitel for sig, fordi EU's datalovgivning, der omfatter den meget omtalte GDPR-forordning (General Data Protection Regulation – Persondataforordningen), i flere tilfælde er endt med at overtrumfe retten til aktindsigt. Parlamentet nægter for eksempel at udlevere dokumentation for politikernes særlige midler til kontorhold, de såkaldte blyantpenge, for at beskytte deres privatliv. Den fortolkning har Domstolen sagt god for.

Værktøjer til indblik

Der er andre muligheder for at kigge med i lovgivningsprocessen og i EU's uddeling af penge. Kommissionen har oprettet databasen Financial Transparency System, hvor man kan søge på, hvem der modtager hvad fra forskellige støtteordninger. Databasen dækker dog kun de støtteordninger, som udbetales direkte fra Bruxelles og ikke dem, der administreres i fællesskab med medlemslandene. Det gælder for eksempel den direkte støtte til landmænd. De oplysninger er ikke tilgængelige centralt.

På net-siden "Have Your Say" (sig din mening) kan enhver bidrage med synspunkter på kommende lovforslag og andre initiativer eller bare følge med i, hvad andre har foreslået. Forslaget om at

afskaffe eller beholde den fælles sommertid var genstand for en sådan åben konsultation, som fik bred deltagelse.

På siden ”Consultations” fremgår det, hvilke initiativer der aktuelt er åbne for synspunkter, og hvilke konsultationer der er afsluttede, og hvordan man kan følge processen.

I tekniske, men nogle gange også politisk følsomme, sager, som godkendelser af pesticider og GMO'er, er det Kommissionen, og ikke Ministerrådet og Parlamentet, som træffer beslutningerne.

I de tilfælde rådgiver og overvåger eksperter fra medlemslandene Kommissionens beslutninger. De har også muligheden for at bremse en beslutning, som er på vej fra Kommissionen. Denne udvalgsprocedure kaldes for komitologi og kan følges i den søgbare database Komitologiregistret.

Der findes også en database over frivilligt registrerede lobbyister i Kommissionen og Parlamentet, hvilke regler de skal følge, og en liste over de enkeltpersoner, som har fået adgangskort til Parlamentets bygninger. Parlamentet vedtog i januar 2019, at medlemmer med centrale poster som udvalgsformænd og rapportører skal notere og gøre rede for de møder, de har haft med lobbyister og interesseorganisationer. Rådet har hidtil ikke været omfattet af de diskussioner.

3.4 Eksperternes viden og magt

Af Staffan Dahllöf

Formelt set bliver EU-love vedtaget af de 28 ministre og 751 EU-parlamentarikere i forskellige flertalskombinationer. Efter Brexit vil det være 27 lande og 705 MEP'er. Reelt er en meget større personkreds involveret.

Ministerrådets beslutninger bliver forberedt i en eller flere af de cirka 150 rådsarbejdsgrupper. De har en, to eller tre deltagere fra

medlemslandene plus et varierende antal deltagere fra Kommissionen.

I grove træk deltager altså 5-10.000 eksperter eller ikke-politikere i Rådets beslutningsproces udover dem, der bliver trukket ind i medlemslandenes forberedelser på hjemmebanen i departementer og forvaltninger.

I Parlamentet har de enkelte medlemmer tre eller fire assistenter, plus de assistenter og pressemedarbejdere, som er tilknyttet partigrupperne. Parlamentarikerne diskuterer, forhandler og stemmer. Men assistenterne deltager i koordinering, rapporterer fra udvalgsmøder, som medlemmerne ikke selv deltager i, og de er tit med til at udarbejde politikernes betænkninger og ændringsforslag.

Små 3.000 ikke-valgte ansatte bidrager dermed til EU-Parlamentets politiske beslutninger, udover den indirekte indflydelse som nogle af Parlamentets i alt 7.500 embedsmænd har for eksempel ved at fastlægge, hvornår, hvor og hvordan politiske afgørelser finder sted.

Kommissionens folk

Det er Kommissionen, som er den helt store forbruger af eksperters viden, erfaringer og synspunkter. Ikke mindst af eksperter udenfor egne rækker. Udover topledelsen, og de 28 (snart 27) kommissærer, er der i alt 32.000 medarbejdere i Kommissionen. De er ansatte og ikke valgte.

Alligevel har Kommissionen ret til at gennemføre lovgivning ved såkaldte delegerede retsakter. Det er love vedtaget af Ministerrådet og Parlamentet, som Kommissionen har fået til opgave at udmønte konkret, for eksempel tilladelser til at markedsføre medicin, brug af tilsætningsstoffer, forbud mod pesticider og bestemmelser om grænseværdier for kemiske stoffer. Det svarer nogenlunde til danske myndigheders udstedelser af bekendtgørelser.

På baggrund af tal fra Folketingets EU-oplysning noterer den tidligere EU-parlamentariker Jens-Peter Bonde, at Kommissionen -

og altså ikke de formelt lovgivende forsamlinger Ministerrådet og Parlamentet - vedtager 70 procent af alle bindende retsakter i EU.

Den udvalgs- eller komitéprocedure kaldes komitologi og hører til de mere kringledede dele i EU-maskineriet med forskellige regler for, hvilken magt de forskellige udvalg har. I efteråret 2018 var der 312 registrerede komitologiudvalg med deltagere fra hvert medlemsland. Det vil sige, at 8.736 eksperter udover Kommissionens egne folk er med til at udforme mere end to tredjedele af alle bindende EU-beslutninger.

Ekspertgrupperne

Foruden Ministerrådets arbejdsgrupper, Parlamentets ansatte og komitologiudvalgene er der yderligere en stor og indflydelsesrig gruppe. Det er Kommissionens ekspertgrupper.

En konsulentrapport udarbejdet for EU-Parlamentet viste, at Kommissionen gjorde brug af hele 775 forskellige ekspertgrupper med cirka 10.000 unikke deltagere i 2018. I alt var der 15.515 deltagere i ekspertgrupperne, fordi mange af dem deltager i flere grupper.

Ekspertgruppernes deltagere er delt ind i fem kategorier fra A til E. I 2018 repræsenterede de:

- A. Kun sig selv, for eksempel privat- eller universitetsansatte forskere (1.275 deltagere).
- B. Grupper eller brancher, for eksempel fiskeriet, eller forsikringsbranchen (310, deltagerne skal kunne findes i Kommissionens lobbyistregister).
- C. Virksomheder, interesseorganisationer, NGO'er, fagforeninger, konsulenter og advokater (1.909, deltagerne skal kunne findes i Kommissionens lobbyistregister).
- D. Myndigheder på forskellige niveauer i medlemslandene (6.242 deltagere).
- E. Øvrige, for eksempel myndigheder i ikke-medlemslande (595 deltagere).

Ekspertgruppernes synspunkter og anbefalinger er ikke bindende for Kommissionen. Men da de diskuterer, hvad Kommissionen skal foreslå, hvad et lovforslag skal omfatte (og hvad det ikke skal), giver det deltagerne en tidlig indflydelse på udformningen af lovgivning.

Hvilken kategori af eksperter der har størst indflydelse, er vanskeligt at opgøre, blandt andet fordi de forskellige kategorier blev lavet om i 2016. Men den omtalte rapport til Parlamentet viser, at nogle af Kommissionens generaldirektorater (DG) er storforbrugere af ekspertgrupper. Generaldirektoratet for det indre marked havde i 2018 nedsat 98 ekspertgrupper, mens Generaldirektoratet for konkurrence kun havde tilknyttet en enkelt gruppe med udenforstående eksperter.

3.5 Lobbyister og svingdøre

Af Staffan Dahllöf

Lobbyisme er at påvirke politikere og embedsmænd i egen eller en opdragsgivers interesse. Det er en i Bruxelles etableret, anerkendt og til dels reguleret beskæftigelse. Kun 12 EU-lande har en tilsvarende registrering eller regulering på nationalt niveau. Danmark er ikke et af dem.

Af alle virksomheder, industribrancher, fagforeninger, frivilligorganisationer, konsulenter, og advokatkontorer havde 11.612 ladet sig registrere i Kommissionens og Parlamentets Lobbyistregister i december 2017. Bland dem var to interesseorganisationer for lobbyister: European Public Affairs Consultancies' Association og Society of European Affairs Professionals.

Det er lidt uklart, hvor mange fysiske personer der arbejder med lobbyisme, fordi registrering ikke er et krav. Et ofte gentaget skøn er, at der er omkring 25.000 lobbyister beskæftiget i Bruxelles.

Gennem institutionernes forskellige ekspertgrupper har mange lobbyister en fast og organiseret tilknytning til EU-maskineriet. Derudover opsøger lobbyisterne selv politikere og embedsmænd, arrangerer konferencer og debatter, producerer rapporter og henvender sig til medierne.

Lobbyisterne indflydelse i Kommissionen og Parlamentet på EU-lovgivningen er dokumenteret i adskillige rapporter fra frivilligorganisationen Corporate Europe Observatory, CEO. Organisationen publicerer i februar 2019 et ny studie om lobbyisme af medlemslandene i Ministerrådet. På portalen LobbyFact er det desuden muligt selv at søge efter lobbyisters fingeraftryk på forskellige EU-beslutninger.

Er lobbyisme udemokratisk?

En almindelig kritik af lobbyister er, at de virker i det skjulte. Den kritik rammer lidt ved siden af i Bruxelles. For eksempel bygger søgeportalen Lobbyfact på bearbejdede oplysninger fra Kommissionens lobbyistregister, og brug af EU-institutionerne offentlighedsregler. Tunge lobbyorganisationer som Business Europe, hvor Dansk Industri og Dansk Erhverv er blandt medlemmerne, og European Round Table of Industrialists (ERT) omtaler også villigt deres egen indflydelse.

Daniel Naurin, professor i statskundskab i Göteborg, har forsket i lobbyisme i EU-systemet. Han konkluderer, at mangel på registrering og åbenhed ikke nødvendigvis er det største problem med lobbyisme.

”Hovedproblemet fra en demokratisk synsvinkel er ikke, at vi ikke ved, hvem lobbyisterne er. Hovedproblemet er, at vi ved det: Det er dem, som repræsenterer de stærke interesser. Bilindustrien står stærkere end bilisterne, fortalerne for miljø og naturbeskyttelse står svagere end industriinteresser,” sagde han i forbindelse med udgivelsen af sin seneste bog.

Svingdøre mellem politik og lobbyisme

Et aspekt af lobbyisme er, hvordan organisationer og virksomheder rekrutterer afgående politikere og topledere. Et omdiskuteret eksempel er José Manuel Barroso, formand for EU-Kommissionen 2004-2014, som efter sin fratrædelse af det politiske hverv tiltrådte en bestyrelsespost i investeringsbanken Goldman Sachs.

Den praksis bliver kaldt svingdørspolitik og kritiseres af frivilligorganisationer som ALTER-EU (Alliance for Lobbying Transparency and Ethics Regulation), en paraplyorganisation for 200 frivilligorganisationer og fagforeninger.

Til kritikerne hører også EU-ombudsmanden Emily O'Reilly. Hun indledte i marts 2017 en undersøgelse af svingdørspraksis med Barroso som eksempel. I juli 2018 anbefalede O'Reilly Kommissionen, at vurdere om Barroso har brudt sin forpligtelse til at respektere Kommissionens uafhængighed. Hun anbefalede også Kommissionen at sikre, at Barroso ikke får adgang til at påvirke Kommissionen eller dens ansatte i et antal år fremover.

3.6 Folketingets Europaudvalg

Af Staffan Dahllöf

Af Folketingets 179 medlemmer er 29 medlemmer af Europaudvalget, men det er sjældent at de alle møder op. Oftest er der 8-9 medlemmer, som deltager på de tilbagevendende møder om fredagen. Tidspunktet er tilrettelagt med tanke på den kommende uges møder i Ministerrådet.

Udvalgets hovedopgave er at sikre danske ministre et forhandlingsmandat. Det vil sige, at en minister ikke må stemme eller argumentere for noget, som ikke har støtte fra Folketingets flertal. I folketingsåret 2016-27 blev der udstedt 63 mandater. Udvalget diskuterer også, eller bliver orienteret om, EU-sager, som ikke direkte fører til lovgivning.

Folketingets Europaudvalg, oprindeligt kaldt Markedsudvalget, var længe et forbillede for andre lande. Sådan er det ikke mere. Andre EU-lande har indført lignende ordninger, blandt dem Sverige, Finland og Holland. Der er også andre parlamenter, som bliver bedre orienteret end Folketinget. Den tyske Forbundsdag har adgang til forhandlingsnotater, herunder også hvad andre lande end Tyskland argumenterer for. Det får de danske EU-politikere sjældent at vide.

Indblik i mange sager

En dagsorden for Europaudvalget kan indeholde oplæg og orienteringer fra 3-4 forskellige ministre, som alle har en stor mængde sager at gøre rede for. Det indebærer, at medlemmerne af udvalget på det samme fredagsmøde har taget stilling til alt fra handelsaftaler med Japan, til regler for lastvognskørsel, EU's langtidsbudget, Bankunion og nye fiskekvoter. Ingen andre enkelte aktører i EU-maskineriet får en tilsvarende mængde politiske udspil at forholde sig til.

For i nogen grad at lette udvalgets arbejde er der gentagne gange foreslået, at lade andre af Folketingets udvalg behandle EU-sager på deres område. Med enkelte undtagelser som Retsudvalget og Miljøudvalget, er det blevet ved tanken.

Udvalgets dagsordner er offentlige, ligesom det meste af det bilagsmateriale, som medlemmerne får tilsendt, blandt dem de såkaldte samlenotater, hvori ministerierne opridser indhold og konsekvenser af EU-forslag på deres område.

Udvalgsmøderne bliver som hovedregel streamet på nettet, og referater af møderne bliver gjort tilgængelige en god uge efter, at de er afholdt. Alt i alt er Europaudvalgets hjemmeside nok den enkelte netadresse, som giver den bredeste og dybeste adgang til tilgængeligt EU-materiale for journalister og borgere.

4. HVEM BESTEMMER I EU?

EU er i bund og grund defineret af sine medlemslande, og det er også hos dem, en stor del af magten i samarbejdet ligger. Som forklaret tidligere i denne bog bliver magten i en vis udstrækning holdt i ørene i den politiske offentlighed og af de nationale parlamenter, der sikrer, at systemet ikke opererer i et demokratisk tomrum. Embedsværket i EU-institutionerne må ligeledes indgå i en skitsering af magt i EU. Men der er også en befolkning, der spiller en rolle i det europæiske demokrati. Måske en for lille rolle, men der er dog muligheder for at styrke denne.

Derudover har EU en række indbyggede kontrolorganer, der skal føre tilsyn med magthaverne. Her kommer vi nærmere ind på EU-Domstolen og Den Europæiske Ombudsmand. Efter valget til EU-Parlamentet vil der være en større kabale at lægge, når en række magtfulde topposter skal fordeles. Den forsøger vi også at give et overblik over.

4.1 Magtforholdet mellem medlemslandene

Af Maria Rosenberg Rasmussen og Rasmus Nørlem Sørensen

Landenes størrelse, historie i samarbejdet og økonomi er afgørende parametre, hvis man skal vurdere, hvilke lande der har mest indflydelse på EU-samarbejdet. På alle tre parametre står Tyskland stærkt eller stærkest, og må betragtes som det mest magtfulde land i EU. Særligt under den økonomiske krise har der været kritik fremme, hvor beskyldningen har været, at EU simpelthen er Tyskland med noget uden om.

Der, hvor medlemslandene har størst indflydelse på EU-samarbejdet, er på topmøderne, hvor stats- og regeringsledere udstikker retningen for samarbejdet og de politiske prioriteter. Her træffer de som regel beslutninger med konsensus, men i visse tilfælde, der

er beskrevet i EU-traktaterne, træffes der dog afgørelser med kvalificeret flertal. Selvom princippet er, at landenes ledere forhandler sig frem til enighed, er der alligevel en række lande, hvis argumenter automatisk vejer tungere.

I det formelle system vejer landenes størrelse også ind. Antallet af pladser i Parlamentet afhænger af befolkningstal, og selvom de små medlemslande har forholdsmæssigt flere pladser, så er der langt fra Tysklands 96 pladser og ned til Danmarks 13 (snart 14). Der er ikke længere formelle stemmevægte i Ministerrådet, men som nævnt skal et forslag her have opbakning fra et flertal af landene, der tilsammen har 65 procent af EU's befolkning. Størrelse betyder noget.

Den fransk-tyske integrationsmotor

Frankrig og Tyskland har historisk været de to afgørende lande i EU-samarbejdet og er det til en vis grad stadigvæk. Det var kernelandene, da samarbejdet blev dannet, og det er også de største lande befolkningsmæssigt og økonomisk. Italien og er også et stort land målt på befolkning, men har i mange år været hæmmet af politisk tumult og har været hårdt ramt i den økonomiske krise.

Storbritannien går for at være det store medlemsland, der har stoppet dybere integration i samarbejdet, men med Brexit er der den stormagtsspiller mindre i EU. Det betyder også at landene uden for eurozonen, herunder Danmark, mister en politisk storebror at læne sig op ad. Efter Brexit vil Polen med omkring 40 millioner indbyggere, men en relativt lille økonomisk magt, være det største land uden for euroen.

Tyskland og Frankrig underskrev i slutningen af januar 2019 en aftale i Aachen, der på 16 sider udstikker nye mål for det tysk-franske samarbejde, der især er bundet op på EU. Sådanne tegn på fælles fodslag i de to lande vækker opsigt i de europæiske medier, og der er i det hele taget stor opmærksomhed omkring de to politiske ledere, kansler Angela Merkel og præsident Emmanuel Macron.

Merkel står dog i en svær indenrigspolitisk situation, der har fået hende til at trække sig som formand for CDU, og hun har meddelt, at hun ikke genopstiller som kansler ved det næste valg. Macron er også plaget af dårlige meningsmålinger på hjemmefronten og ”De Gule Vestes” gadeoprør mod den franske elite og mod præsidenten selv.

En ny alliance i magtspillet

Briterne er ude af EU, som en magtfaktor og sandsynligvis også som medlemsland. Men med det italienske valg, der sendte det nationalistiske parti Lega Nord i regering, og gav Matteo Salvini posten som indenrigsminister, er en ny fraktion måske ved at tilkæmpe sig en plads ved det politiske højbord.

Salvini er på mange måder på samme linje som den, der er blevet fremført af Visegradlandene. En alliance bestående af Polen, Ungarn, Slovakiet og Tjekkiet, der især har markeret sig i debatten om fordeling af flygtninge mellem medlemslandene. Men også lande, der med ungarske Victor Orbán i spidsen, har lagt sig ud med demokratiske og europæiske værdier i et omfang, så de øvrige EU-lande nu diskuterer økonomiske sanktioner mod Ungarn.

For den italienske regering er det ikke kun spørgsmålet om flygtninge, der er afgørende, men også styringen af eurozonen som de ønsker at ændre på. De sydeuropæiske lande, der blev hårdt ramt i eurokrisen, fandt aldrig rigtig sammen i en alliance. Men med Matteo Salvini er Italien nu på banen som en spiller, der bliver set på med stor alvor i Bruxelles og EU-landenes hovedstæder.

4.2 Borgernes rolle i europæisk politik

Af Caroline Bindslev

”Denne gang stemmer jeg”, hedder EU-Parlamentets kampagne, der skal få flest muligt til at stemme til valget den 26. maj i år. Målet er at øge valgdeltagelsen fra de beskedne 42,6 procent i 2014.

Den hidtil laveste valgdeltagelse i Parlamentets historie. Kampagnens budskab er, at vi er nødt til at tage individuelt ansvar for at sikre en god fælles fremtid. Valget til EU-Parlamentet er vigtigt for at sikre, at almindelige mennesker bliver hørt. Men demokrati handler ikke kun om retten til at stemme til et valg. Det handler om kontrol med magten, om gennemsigtighed og om at kunne deltage og føle sig repræsenteret i de politiske beslutninger. EU har længe været udfordret på alle de områder.

Ifølge en meningsmåling fra Eurobarometer mente blot 47 procent af borgerne i 2017, at deres stemme gør forskel i EU. Brexit, det danske ”nej” til folkeafstemningen om retsforbeholdet i 2015 og EU-skeptiske partiers markante fremgang i de senere år bekræfter, at EU må tage opbakning fra almindelige borgere alvorligt.

Skridt i retning af borgerinddragelse

Der er opmærksomhed om udfordringen, og derfor har man i EU gradvist taget skridt i retning af mere borgerinddragelse og demokrati. Det vigtigste skridt i den retning er, at EU-Parlamentet har fået mere indflydelse og dermed bedre kan sikre, at borgernes ønsker bliver hørt i lovgivningsprocessen.

EU-Parlamentet og Kommissionen har offentlige høringer, hvor almindelige mennesker og foreninger kan deltage i debatter. Borgerne har mulighed for at indbringe sager for EU-domstolen eller EU's ombudsmand eller for at henvende sig til Udvalget for Andragender (borgerklager). Lissabontraktaten gav i 2009 også mulighed for at starte et borgerinitiativ, der anmoder EU-Kommissionen om at stille lovforslag indenfor et politikområde. Kravet er, at initiativet underskrives af en million europæiske borgere fra mindst syv forskellige lande.

Spørgsmålet er dog, om EU's officielle deltagelseskanaler er tilstrækkelige, og om de reelt giver mulighed for indflydelse. Ingen af de nuværende 50 borgerinitiativer har indtil videre ført til, at Kommissionen har fremsat lovforslag på den baggrund.

Demokratisk legitimitet

EU kan som politisk enhed trække på to typer legitimitet. Legitimitet ved resultater, som befolkningen er tilfreds med, eller ved demokratisk inddragelse af borgerne i beslutningerne. Den vind i sejlene, som mange protestpartier og EU-skeptiske bevægelser har i dag, tyder på, at de resultater EU skaber i dag – ikke er tilstrækkelige.

Det kræver mere end en kampagne at få skabt demokratisk legitimitet i EU. Det er let nok at pege på, hvor der er behov for ændringer, selvom vejen til forandringer ikke nødvendigvis er kort. Der må skabes bedre gennemsigtighed og åbenhed om de beslutninger, der i dag træffes i ly for offentligheden og uden om den formelle beslutningsproces. I medlemslandene bør EU fylde langt mere i den offentlige debat – også mellem valgene. Medierne må sikre bedre dækning af EU-stoffet og klæde almindelige mennesker på med viden, så de kan tage stilling til EU. Det er også afgørende, at der sikres en bredere repræsentation i både lobbyismen og lovprocessen, så civilsamfund og samfundsinteresser styrkes over for erhvervsinteresser.

Kampagnen, ”Denne gang stemmer jeg”, beder borgere om at tage individuelt ansvar. Med ansvar følger indflydelse. Hvis borgerne ikke kan se, at de kan gøre deres indflydelse gældende, vil det fortsat være en udfordring at få befolkningerne med.

4.3 EU-Domstolen

Af Rasmus Nørlem Sørensen

EU-Domstolen er den øverste domstol i EU og i medlemslandene i alle sager, der vedrører fortolkning af de love, der er blevet vedtaget i EU-systemet og af EU-traktaten. EU-Domstolen svarer også på spørgsmål fra de nationale domstole, hvis de har brug for en afklaring af, hvordan et stykke EU-lovgivning skal forstås. Domstolen har til opgave at sikre, at EU-lovgivningen bliver fortolket

og anvendt ens i alle medlemslande og holder samtidig øje med, at både lande og EU-institutioner overholder reglerne.

EU-Domstolen kan også på nogle områder anvendes af enkeltpersoner, virksomhed eller organisationer, hvis disse føler at deres rettighed er blevet krænket af en EU-institution.

EU-Domstolen er en forfatningsdomstol, der er mere aktiv og politisk end nogen anden domstol i verden. Hvor for eksempel den danske Højesteret kun har underkendt én eneste folketingsbeslutning (Tvindloven), laver EU-Domstolen jævnligt afgørelser, der tildeler borgere nye rettigheder, eller etablerer en ny retstilstand ud fra dens egen fortolkning af traktaten.

EU-Domstolen forholder sig i sine afgørelser kun til den vedtagne EU-lovtekst og til EU's traktatgrundlag, og ikke (som de danske domstole) til lovgivernes hensigt med en specifik lov. De 28 (snart 27) regeringer i EU ender i deres kompromisser med EU-Parlamentet ofte med vage formuleringer i lovgivningen, og det giver en betydelig margen for fortolkning til EU-Domstolen.

Det har ved flere lejligheder ført til kritik af Domstolen for at agere politisk. Kritikken har været særligt krads fra den europæiske fagbevægelse, der i en række domme har oplevet, at strejke- og konfliktretten er blevet trumfet af hensynet til det indre marked. Den frie bevægelighed for varer, tjenesteydelser, kapital og arbejdskraft er stadfæstet i traktaten. Det er den kollektive konfliktret ikke. Derfor har hensynet til det indre marked vejet tungest for domstolen. EU-Domstolen er ikke helt politisk tonedøv og har efterfølgende lempet på nogle af disse domme.

Der er også domme omkring EU-borgeres velfærdsrettigheder og ret til at tage en udenlandsk ægtefælle med til et hvilket som helst EU-land, der har givet anledning til debat og kritik i flere medlemslande. Fælles for kritikken er, at domstolen etablerer nye retstilstande uden at de bundes i en konkret lov, der er vedtaget af folkevalgte.

4.4 Systemets magt

Af Rasmus Nørlem Sørensen

EU-Kommissionen fungerer til dagligt på baggrund af et generalsekretariat, der er ansvarligt for den overordnede sammenhæng i Kommissionens arbejde – både når det gælder om at udforme nye politikker og få dem gennem de øvrige EU-institutioner. Udover generalsekretariatet varetages arbejdet af 30 generaldirektorater, der ligner de emnespecifikke ministerier (miljø, konkurrence, energi etc.), vi også kender fra Danmark og andre lande. På tværs af disse ”ministerier” arbejder en række tjenester med oversættelse, tolkning, juridisk bistand, administration og så videre.

I 2018 blev Kommissionen skarpt kritiseret af den europæiske ombudsmand, da Kommissionsformand Jean-Claude Junckers højre hånd, embedsmanden og tyskeren Martin Selmayr, i en lynmødre blev forfremmet til Generalsekretær for EU-Kommissionen. Det er det højeste embede i embedsværket og en post, der giver betydelig indflydelse på den politiske strategi for unionen og i lovarbejdet. Generalsekretæren vil desuden ofte være den mest erfarne person på Kommissionens møder, når nye kommissærer træder til efter parlamentsvalget.

Martin Selmayr var tidligere kabinetchef for Jean Claude Juncker, og før det ankerpersonen i hans kampagne i spidskandidatprocessen op til hans udnævnelse. Selmayr kunne formelt ikke blive forfremmet uden først at blive forfremmet til vicegeneralsekretær. Dette gjorde Kommissionen og få minutter senere blev Martin Selmayr endnu engang forfremmet, denne gang til generalsekretær. Dette har ført til skarp kritik fra blandt andre EU's ombudsmand, Emily O'Reilly, der udlagde avanceringen som aftalt spil og en omgåelse af de eksisterende regler for udnævnelsen af de magtfulde embedsmænd.

4.5 Den europæiske ombudsmand

Af Michael Birckjær Lauritsen

Hvis du vil klage over EU-administrationen, og hvis du er borger, virksomhed eller en forening bosat i EU, kan du gå til Den Europæiske Ombudsmand. Ombudsmanden undersøger klager over samtlige institutioner, organer, kontorer og agenturer i EU-systemet, undtagen EU-domstolen. Før man klager, skal man have forsøgt at løse problemet med dem, man klager over, og man kan ikke klage til Den Europæiske Ombudsmand over sine nationale myndigheder eller virksomheder og privatpersoner.

Klager og store sager

Klager til ombudsmanden går typisk på magtmisbrug, urimelig behandling, manglende støtteudbetalinger, personalsager, manglende svar, afslag på aktindsigt og forsinkelser.

Ombudsmanden kan også på eget initiativ tage sager op som vurderes at have offentlighedens interesse, og nuværende ombudsmand Emily O' Reilly har haft stort fokus på lobbyisme i lovgivningen og har blandt andet udviklet en håndbog med retningslinjer til EU-embedsmænd, der skal modvirke skæv indflydelse på lovgivningen. Hun har i det hele taget haft stort fokus på at skabe åbenhed og gennemsigtighed i EU's forvaltning, hvad enten om Kommissionens ekspertgrupper, trilog-forhandlinger om lovgivning mellem Rådet, Kommissionen og Parlamentet, helt op til hvilke møder Rådets formand Donald Tusk holder med lobbyister.

Ombudsmandens arbejde består dog primært i at behandle klager, og kontoret modtager 3-4.000 henvendelser årligt. Nogle sendes videre til nationale ombudsmænd, andre til EU-Parlamentets Udvalg for Andragender og andre igen bliver afvist. De fleste henvendelser, der førte til åbningen af en sag, kom i 2017 fra Belgien, Tyskland, Italien og Spanien. Fra Danmark blev taget én sag op ud af ti indgivne klager. Langt de fleste klager, der bliver til under-

søgelse, vedrører EU-Kommissionens forvaltning, de fleste om gennemsigtighed og aktindsigt, forvaltningskultur (venlighed, sprog, svartid), og procedure. Det er også forklaringen på, at det er Belgien, hvor de fleste EU-institutioner hører hjemme, de fleste henvendelser kommer fra.

Autoritet uden formel magt

Ombudsmanden har ingen formel magt til at banke en institution på plads. Hun er afhængig af EU-organernes egen interesse i en velfungerende forvaltning uden uregelmæssigheder og interessekonflikter.

O'Reilly har en baggrund som journalist, og har udnyttet dette til fulde, både ved at lægge udtalelser på Twitter, gå i medierne – og ved at true med det. Det har få lyst til, hvilket betyder, at flertallet af sager, hvor ombudsmanden påpeger fejl eller forsømmelser i administrationen ender med, at den kritiserede institution retter ind.

Ombudsmandsinstitutionen blev oprettet med Maastricht-traktaten i 1993 med tidligere danske ombudsmand Hans Gammeltoft-Hansen som central kraft. Han afslog dog invitationen til posten, til fordel for tidligere finske ombudsmand og justitsminister Jacob Söderman fra 1995, efterfulgt i 2003 af tidligere græske ombudsmand, politologen Paraskevas Nikiforos Diamandouros, der sad indtil 2013, hvor den tidligere irske ombudsmand, Emily O'Reilly, tog over.

Som en ny institution uden formel magt har de tre ombudsmænds personligheder haft stor betydning for kontorets reelle indflydelse, og kontorets tilgang har nok bevæget sig fra det mere juridiske til også at have stor vægt på offentlig kommunikation som et arbejdsværktøj. Kontorets budget er løbende blevet hævet siden oprettelsen.

4.6 Kampen om EU's topposter

Af Maria Rosenberg Rasmussen

Ved EU-Parlamentsvalgene starter spekulationerne. Hvilke medlemslande får de vigtigste topposter i EU-samarbejdet? Her spiller landenes størrelse ind, men også uskrevene regler om balance mellem køn, politiske farver og geografisk fordeling mellem nord, syd, øst og vest. Ved valget i 2014 var flere medier indstillede på, at Helle Thorning-Schmidt kunne få en af de helt store poster, men sådan gik det som bekendt ikke. Op til det kommende EU-valg, der varsler indsættelsen af en ny Kommission, bliver Margrethe Vestager fra dansk side set som en reel kandidat. Og dette nationale fokus eksisterer i alle medlemslande, for alle er de interesserede i blive en del af magten.

Formanden for Det Europæiske Råd

Den undselige, tidligere belgiske statsminister, Herman Van Rompuy, var den første formand for Det Europæiske Råd (EU's topmøder). Han blev udpeget i 2009 og genvalgt i 2012, da formanden vælges for en periode på 2 ½ år med mulighed for genvalg én gang. Det er stats- og regeringslederne, der i den store kabale skal finde ud af, hvilket land der får posten. Formanden vælges med kvalificeret flertal. Det betød, at det i 2017 var muligt at genudnævne den nuværende formand, den tidligere polske statsminister, Donald Tusk, der ellers fik Polens stemme imod sig.

Formandens primære funktioner er at lede topmøderne uafhængigt og upartisk og give det fremdrift ved at sikre sammenhold og enighed blandt medlemslandene. Formanden skal samtidig indgå i arbejdet med at repræsentere EU i udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik. Og endelig skal formanden rapportere til EU-Parlamentet om arbejdet i Det Europæiske Råd.

Formanden for EU-Parlamentet

Der har været tradition for, at de to store partigrupper skiftes til at have formandsposten for EU-Parlamentet. Det vil sige, når den

2½ årige mandatperiode udløber for den konservative gruppe, EPP, støtter de valget af en socialdemokrat som formand. Sådan har det upåklageligt fungeret siden 1980'erne, hvor de to største partigrupper startede med at samarbejde.

I øjeblikket er det italieneren, Antonio Tajani fra EPP, der er formand. Han overtog posten fra den tyske socialdemokrat Martin Schulz i januar 2017. Hvis traditionen fortsætter, burde det derfor blive socialdemokrat, der bliver formand efter EU-valget i år, men vælgernes opbakning til de socialdemokratiske partier er på et absolut lavpunkt. Det er derfor et åbent spørgsmål, hvem der vil kunne sætte sig til rette i formandsstolen.

EU's udenrigsminister

Med Amsterdamtraktaten i 2001 fik EU-samarbejdet én udenrigschef i form af Den Højtstående Repræsentant for udenrigsanliggende og sikkerhedspolitik. Målet var en bedre koordinering af den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik blandt medlemslandene i EU. Den første på posten var spanske Javier Solana, der blev udnævnt i 2004. I 2010 blev britiske Catherine Ashton EU's udenrigschef, og i 2014 gik posten til italienske Federica Mogherini, der af mange blev vurderet som for ung og uerfaren til posten. Til det sidste mente særligt de østeuropæiske lande, at hun ikke var egnet. Den kritik har dog ikke været luftet siden.

Valget af udenrigschef sker på topmøderne ved anvendelse af kvalificeret flertal, med godkendelse fra Kommissionens formand, for en embedsperiode på fem år. Den højtstående repræsentant udfører sit arbejde sammen med EU-Udenrigstjenesten. Denne enhed arbejder tæt sammen med EU-landenes diplomatiske repræsentanter, der i Danmark er udsendt af relevante ministerier til Bruxelles.

Formand for eurogruppen

Siden januar 2018 har portugisiske Mário Centeno, en erfaren økonom og universitetsprofessor, været formand for eurogruppen.

Formanden sidder i en periode på 2 ½ år, og det er kun medlemslande, der har indført euroen, som kan bestride posten. Eurolandene skal enten finde en ny formand eller genudpege Centeno i sommeren 2020.

Formanden for den Europæiske Centralbank

På nuværende tidspunkt er italienske Mario Draghi formand for Den Europæiske Centralbank (ECB), men hans embedsperiode udløber den 31. oktober 2019 og dermed indgår posten i valgets toppostkabale. Det er en meget central post, da ECB forvalter euroen samt danner ramme om og gennemfører EU's økonomiske og monetære politik. Samtidig bestrider formanden posten i hele 8 år.

Frankrig og de sydeuropæiske lande har længe ønsket en reform af eurosamarbejdet, da det har vist sig at være et problem for landenes konkurrenceevne, der bliver udfordret af den stærke tyske økonomi. En post som formand kunne blive en løftestang for deres ønsker.

Tyskland har aldrig haft posten, og dermed har det længe været ventet, at Merkel vil køre en tysk topembedsmand i stilling. Nu mener flere kommentatorer dog, at Merkel er mere opsat på at sikre formandsposten for EU-Kommissionen til sit land. Dermed ser det ud til, at topposten i ECB enten tilfalder Frankrig, Finland eller Irland. Hvem der bliver ECB's kommende formand, bliver afgjort ved kvalificeret flertal på topmøderne.

5. HVOR HAR DE FOLKEVALGTE INDFLYDELSE?

Der er mange forskellige politiske sager, der kommer til at ligge på de nyvalgte EU-parlamentarikerens bord. Vi har her udvalgt en række politiske områder, som vi vurderer, vil fylde noget i både valgkampen og i det nye Parlaments arbejde. Klimaet er det tema, der står højest på vælgernes og planetens dagsorden, det er en konfliktzone for medlemslandene og CO₂-udfordringen deler også de ideologiske vande mellem partierne. Det er et uomgængeligt tema i valgkampen.

Men derudover er der en række nye politiske projekter på EU-plan, der kan få særlig betydning for Danmark på grund af vores EU-forbehold: Retsforbeholdet, euroforbeholdet og forsvarsforbeholdet. Det drejer sig om det nye forsvarssamarbejde, udviklingen af stærkere politisk styring af eurozonen, Bankunionen og flygtningespørgsmålet. Med EU-Parlamentsvalget i horisonten sætter vi fokus på, hvor parlamentet har mulighed for indflydelse.

De mange andre politisk varme sager om arbejdsmarkedspolitik, skattesnyd, miljø, landbrug, EU-budgetter og Brexit, EU-udvidelser med videre, må vi gemme til de kommende udgivelser i serien Samfundstanker.

5.1 Energiunion og klimapolitik

Af Kasper Tonsberg Schlie

På sin vis, er der kun et afgørende spørgsmål i vor tid. Er der en planet, vi kan leve på i fremtiden? EU er på de fleste parametre i den grønne førertrøje på verdensplan, men er EU's klimaindsats ambitiøs eller utilstrækkelig?

Allerede i 1991 offentliggjorde EU-kommissionen sit første klimaudspil, hvor ambitionen var at reducere medlemslandenes CO₂-udledninger med 8 procent inden år 2000 og at »forbedre energieffektiviteten«. Medlemslandene accepterede, at udledningerne måtte reduceres, men et ambitiøst forslag om en CO₂-skat blev bremset, og i det følgende årti faldt udledningerne med mindre end 3 procent.

Efter en meget sløv start kom der skred i udviklingen med det europæiske klimaændringsprogram (EPCC), der i år 2000 og igen i 2005 satte mere ambitiøse mål for CO₂-reduktion, vedvarende energi og højere standarder for energieffektivitet. Programmerne kulminerede med 20-20-20 målene, der blev vedtaget i 2007: Inden 2020 skulle udledningen af drivhusgasser være reduceret med 20 procent i forhold til niveauet i 1990, energieffektiviteten være øget med 20 procent og andelen af energi fra vedvarende kilder være steget med 20 procent.

Faktisk indfrie de 28 medlemslande reduktionsmålet før tid, så i 2014 blev stats- og regeringslederne enige om nye mål for 2030, som indebar en reduktion i drivhusgasserne på 40 procent. Den 28. november 2018 offentliggjorde EU-Kommissionen en endnu mere ambitiøs plan forud for COP24-mødet, hvor Paris-aftalens hensigter skulle omsættes til praksis. Unionen skal være klimaneutral og sikre en reduktion i udledningen af drivhusgasser på 60 procent inden år 2050. Et vigtigt værktøj i arbejdet for at nå denne målsætning er en europæisk energiunion, som Juncker-Kommissionen arbejder på at etablere inden valget i 2019. Energiunionen skal mindske EU's afhængighed af gasimport fra Rusland, integrere de europæiske energimarkeder og sikre en mere klimavenlig udnyttelse af energien.

Er EU's klimaindsats tilstrækkelig?

EU-kommissionens seneste reduktionsmål er de klart mest ambitiøse blandt verdens store økonomier, men alligevel mener både EU-Parlamentet og flere NGO'er, at de er utilstrækkelige, hvis

man skal overholde Paris-aftalens mål. Kommissionen skriver selv, at man »ikke har intentioner om nye politiske tiltag« i forbindelse med de skærpede mål for 2050. De europæiske miljøorganisationers netværk, CAN (Climate Action Network), kalder den nye plan »et vigtigt skridt fremad«, men fremhæver, at den sandsynligvis ikke er tilstrækkelig til at holde den globale temperaturstigning under 1,5 grader i år 2100. Ifølge CAN's beregninger skal EU i så fald stoppe udledningerne helt inden 2040.

Et flertal i EU-Parlamentet arbejder for, at reduktionsmålet for 2030 øges til 55 procent. Det nyvalgte EU-Parlament bliver straks en del af disse forhandlinger. Kommissionen har lagt op til, at den langsigtede klimastrategi skal forhandles på plads med Ministerrådet og Parlamentet, før den - i overensstemmelse med Paris-aftalen - indsendes til FN's Klimasekretariat i begyndelsen af 2020.

5.2 Flygtninge og ydre grænser

Af Kristoffer Kjærsgaard

I 2015 og 2016 drog omkring 2,5 millioner flygtninge mod Europa. Derfor valgte EU's stats- og regeringsledere i 2016 at indgå en aftale med Tyrkiet om et samarbejde med de tyrkiske myndigheder for at skærpe grænsekontrollen fra Tyrkiet til EU. Det betyder, at flygtningene ikke længere ankommer til de græske øer, men også at op mod 3,5 millioner flygtninge nu befinder sig i Tyrkiet. Aftalen har modtaget skarp kritik fra EU-Parlamentet, da man argumenterer for, at aftalen er kortsigtet, og man fra EU's side bør agere mere solidarisk og hjælpe de mange flygtninge.

EU-Parlamentets nuværende flertal ønsker, at man udbygger det fælles europæiske asylsystem, også kaldet Dublin-forordningen. Medlemslandene skal, hvis det stod til Parlamentet, ligeligt fordele antallet af flygtninge og asylansøgere, så det ikke kun er de syd-europæiske lande, der tager hånd om problemet. Derudover har Parlamentet stillet forslag om at få sikret en hurtig og mere effektiv

behandling af asylansøgningerne, så man ved, om asylansøgerne skal omfordeles blandt medlemslandene eller sendes tilbage til deres hjemland.

EU-Parlamentet arbejder også for, at man laver en europæisk strategi, som indebærer investeringer og anden støtte i de lande og regioner, hvor flygtningene kommer fra. Målet er at højne regionernes politiske og økonomiske stabilitet, så folk ikke drager mod EU, men bliver i nærområdet. Endeligt har Parlamentet arbejdet på at styrke EU's ydre grænser. Dette gør man gennem Frontex, Det Europæiske Agentur for Grænse- og Kystbevogtning, som støtter EU's medlemsstater i at forvalte EU's ydre grænser og bekæmpe grænseoverskridende kriminalitet.

EU-Parlamentet har for eksempel kompetence til at kontrollere budgettet til Frontex, som ellers er et agentur under EU-Kommissionen. De folkevalgte MEP'er har derfor en vis indflydelse på både flygtninge- og grænsepolitikken i EU. En stor del af den europæiske flygtningepolitik hører under det retlige samarbejde, hvor Danmark har et forbehold. Så den danske regering har begrænset indflydelse på EU's flygtninge- og grænsepolitik.

5.3 En europæisk forsvarsunion

Af Helga Molbæk-Steensig

Hvordan påvirker dit valg af EU-parlamentarikere EU's udenrigspolitik? Magten over udenrigs- og forsvarspolitikken ligger traditionelt ikke hos parlamenterne, men hos den udøvende magt. Det er tilfældet i Danmark, hvor det er regeringen, der handler i udenrigspolitikken, men den skal forhøre sig hos Folketinget, hvis der aftales noget, der kræver lovændringer. Regeringen skal altid rådføre sig hos Folketingets udenrigspolitiske nævn, uden at de dog kan bestemme, hvad regeringen skal gøre. I realiteten gør Folketingets magt til at afsætte ministre dog, at de har en del at skulle

have sagt, og på dem måde har vi som borgere indflydelse på, hvilken udenrigspolitik, der bliver ført.

I EU er princippet fuldstændigt det samme, men unionens opbygning med magtfordelingen mellem EU-Parlamentet, EU-Kommissionen, Ministerrådet og Det Europæiske Råd af stats- og regeringsledere, komplicerer det en smule mere.

Det formelle ansvar

Det er stats- og regeringslederne, der mødes og med enstemmighed aftaler udenrigspolitikken på topmøder. De definerer de overordnede udenrigspolitiske mål. De nærmere detaljer om, hvordan disse mål og principper opnås, står EU-Kommissionen for i form Den Høje Repræsentant, på nuværende tidspunkt italieneren Federica Mogherini, der en slags udenrigsminister for EU. Hun leder de månedlige møder i Ministerrådet for EU's udenrigsministre, hvor der også kræves enstemmighed for at vedtage de individuelle politikker. Som vælger har du indflydelse på, hvem der repræsenterer Danmark ved de danske folketingsvalg.

Parlamentets rolle er todelt. Dels er der et udenrigsudvalg, ligesom det udenrigspolitiske nævn i det danske Folketing, som har en vejledende rolle for Federica Mogherini, og som skal høres. Udvalget har 75 medlemmer fordelt efter EU-Parlamentets partigrupper, den eneste dansker i gruppen er i øjeblikket Anders Vistisen (DF). Danmarks forbehold kan være medvirkende til, at de danske repræsentanter ikke har prioriteret dette udvalg, som ellers har direkte adgang til Den Høje Repræsentant cirka en gang om måneden. I EU-Parlamentet er de danske repræsentanter dog ikke hindret af forbeholdet, så vælgerne kan kræve af kandidaterne, at de skal gå efter pladser i udvalget.

EU-Parlamentet som helhed kan stille spørgsmål til EU-Kommissionen og kan vedtage erklæringer om, hvilken retning, de mener, udenrigspolitikken bør have. Oprettelsen af jobbet som Den Høje

Repræsentant er således et af de forslag EU-Parlamentet har haft fremført op til vedtagelsen af Lissabontraktaten, fordi Parlamentet og udvalget ville have én person, de kunne tale med om emnet.

Et andet sted EU-Parlamentet kan påvirke EU's udenrigs- og sikkerhedspolitik, er gennem valget af kommissærer. EU-Parlamentet skal godkende den nye Kommission, herunder Den Høje Repræsentant, som indstilles af medlemsstaterne efter valget.

Fælles forsvar i EU

Det fælles forsvarssamarbejde (PESCO), som blev vedtaget i december 2017, er et frivilligt samarbejde om harmonisering af materiel og træning samt større klarhed til fælles interventioner. Det er indgået af alle medlemslandene undtagen Danmark, Malta og Storbritannien. Samarbejdet foregår mellem stats- og regeringsledere og i et nyoprettet ministerråd af forsvars- og udenrigsministre.

EU-Parlamentet er derfor ikke direkte involveret i dette samarbejde, men EU-Parlamentet har været med til at presse på for oprettelsen af et sådant samarbejde i forskellige resolutioner. Det viser, hvordan EU-Parlamentet kan påvirke udenrigspolitikken. Et andet sted EU-Parlamentet er med, er i vedtagelse af regler og budgetter for uddannelse, forskning og analyseenheder, der støtter arbejdet i udenrigs- og forsvarspolitikken og i PESCO.

5.4 En egentlig økonomisk union

Af Staffan Dahllöf

EU-Parlamentets indflydelse på euroen og den bagved liggende Økonomiske Monetære Union er lille. Så er det sagt.

Parlamentet kan sammen med Ministerrådet tage beslutninger om detaljerede regler for samordning af medlemslandenes økonomiske politik, men ikke overvåge at den ønskede politik bliver ført ud i livet eller rette henstillinger til medlemslande, som ikke gør

som der bliver sagt. Det kan kun Rådet, altså medlemslandenes regeringer.

Parlamentet har også medbestemmelse over dele af statuten for centralbanken ECB, og den overordnede beslutning om at bruge euroen som fælles valuta. I alle andre forhold, som vedrører ØMU'en og reformer af eurosamarbejdet, skal Parlamentet kun konsulteres, det vil sige høres uden ret til indsigelser, eller bare informeres.

Eurosamarbejdet er i grove træk et reservat for Kommissionen og medlemslandene i Ministerrådet. Men lidt kan også have ret. I efteråret 2018 standsede Parlamentets Økonomi- og Valutaudvalg et forslag fra Kommissionen om at overføre Finanspagten, der stiller skærpede krav om tilladte budgetunderskud, til EU-retten, som gælder for alle medlemslande. Finanspagten er i dag en mellemstatslig aftale, hvis indhold ikke kan efterprøves ved EU-Domstolen.

Stemmerne i udvalget var 25 for Kommissionens forslag (liberale, konservative) og 25 mod (højrepopulister, socialdemokrater, venstrefløjen og de grønne), men det var nok til at blokere forslaget. Samtidigt markerede ti EU-lande, blandt dem Danmark, modstand imod at give Kommissionen afgørende indflydelse når, eller hvis, en krisefond, kaldt ESM (European Stability Mechanism) omdannes til en Europæisk valutafond (EMF) med udvidede opgaver. De ti lande vil ikke give afkald på muligheden for at kunne blokere for fremtidige udbetalinger fra fonden.

En virkelig økonomisk og monetær union?

Et tredje konfliktområde er, om EU's kommende langtidsbudget (for perioden 2021-2027) skal indeholde en post med midler til at stabilisere euroen, og i givet fald hvor stor den post skal være. Endelig er der forskellige forslag fra Kommissionen, Frankrig og Tyskland om oprettelse af en stilling som fælles finansminister for euro-landene.

Fælles for de her forslag – Finanspagten ind i EU-retten, omdannelse af krisefondene ESM, en europost i budgettet og en fælles finansminister – er, at de i varierende indpakninger har stået på dagsorden siden 2012, uden at det rigtigt er blevet til noget. Endnu.

Men fælles for dem er også, at hvis de skal føres ud i livet, vil Parlamentet måske få en større indflydelse på eurosamarbejdet, end man hidtil har haft. Det kan komme til at stå noget mere klart efter den 9. maj 2019. Den dag - som udover at være Europadagen, falder efter Brexit, men inden parlamentsvalget - har Kommissionen reserveret til et topmøde i den rumænske by Sibiu. Hensigten er, at de 27 lande her skal enes om de helt store linjer for fremtiden herunder skabelsen af en virkelig økonomisk og monetær union.

Efter budgetkonflikten med Italien, den sociale uro i Frankrig, og tvivl på det rumænske formandskabs evner, er der dog stillet spørgsmålstejn ved datoen, mødepladsen og dagsorden for Sibiu-mødet.

5.5 Bankunion og finansregulering

Af Maria Rosenberg Rasmussen

Bankerne og den finansielle verden er del af det indre marked i EU, og området har dermed været underlagt EU-lovgivning siden oprettelsen af det indre marked. Med finanskrisen, der ramte i 2008, blev det klart, at den eksisterende EU-lovgivning på området ikke var god nok.

EU havde brug for langt flere krav til bankernes egenkapital og der var brug for bedre europæiske tilsynsmyndigheder for bankerne.

Et sikkerhedsnet under bankerne

I 2011 blev der oprettet tre europæiske tilsynsmyndigheder, der skal overvåge bankerne, handlen med værdipapirer og forsikringsbranchen. I 2012 iværksatte EU-Kommissionen arbejdet med

Bankunionen, der omfatter en række lovforslag, der blandt andet handler om, at Den Europæiske Centralbank skal føre direkte tilsyn med EU's største banker, om hvordan banker skal afvikles ved konkurs, hvor meget egenkapital de skal have og om at sikre kundernes rettigheder og indskud, hvis en af de omkring 8.300 banker i EU går fallit. Ministerrådet og EU-Parlamentet er medlovgiver og på de forskellige retsakter, hvoraf en del skal forhandles på plads med det nye Parlament.

Kommissionen har stillet forslag om en europæisk indskydergarantiordning, som banker selv skal bidrage økonomisk til, så skatteyderne ikke skal betale det hele. Planen er at ordningen i 2024 skal indeholde 43 milliarder euro. Forhandlingerne mellem EU-Parlamentet og Ministerrådet er endnu ikke afsluttet.

Danmark i Bankunionen?

De 19 lande i eurozonen er allerede med i Bankunionen. De otte lande udenfor eurozonen kan vælge at blive del af bankunionen, og det overvejer den danske regering på nuværende tidspunkt. Danmark har med sit forbehold indtil videre valgt at stå uden for, men den danske VKLA-regering har bestilt en rapport, der skal vurdere, hvorvidt det ville være fornuftigt for Danmark at gå ind i samarbejdet. Rapporten forventes at være klar i 2019. Skifter den danske regering partifarve, vil det være op til den nye regering at bestemme, om danskerne skal høres ved en folkeafstemning og om Danmark skal være med i Bankunionen.

Den Europæiske Centralbank (ECB) fører centralt tilsyn med de vigtigste banker i euroområdet. Da Danmark ikke har indført euroen, er det Finanstilsynet, der står for tilsynet. Bankunion eller ej, de nationale tilsynsmyndigheder har stadig ansvaret for de tilsynsopgaver, der ikke er overdraget til ECB. Det er for eksempel forbrugerbeskyttelse, hvidvaskning af penge, betalingstjenester samt afdelinger af banker fra lande uden for EU.

En kort guide til beslutninger i EU

Direktiv

EU-lov hvis mål er retsligt bindende i alle medlemslandene, men landene har en vis frihed at afgøre, hvordan målene skal nås. Direktiver skal gennemføres, ”implementeres”, i national ret inden de træder i kraft, ofte et par år efter at de er besluttet. Hvis et land ikke har implementeret et direktiv til tiden, gælder det alligevel. Vedtages som hovedregel af Ministerrådet og Parlamentet.

Forordning

Bindende EU-lov, som gælder i alle lande fra en bestemt dato, ofte kort efter at beslutningen er truffet. Forordninger skal ikke implementeres i national ret for at træde i kraft. Vedtages som hovedregel af Ministerrådet og Parlamentet.

Afgørelse

Beslutning rettet mod en eller flere virksomheder for eksempel i konkurrencesager, mod enkelte institutioner, et medlemsland eller en afgrænset gruppe, der for eksempel kunne være modtagere af bestemte støtteordninger. Vedtages af Kommissionen.

Initiativbetænkning

Opfordring fra Parlamentet til Kommissionen om at udarbejde lovforslag, som Parlamentet ikke selv har ret til at stille. Initiativbetænkninger fungerer også som politiske markeringer på områder, hvor Parlamentet har små eller ingen beføjelser. Det kunne for eksempel være i forhold til udenrigspolitik eller skattepolitik.

Topmødeerklæringer (konklusioner)

Dokument som sammenfatter diskussioner og beslutninger på topmøderne mellem EU's stats- og regeringsledere. Vejledende for det fortsatte arbejde, men oftest ikke bindende. Vedtages enstemmigt af deltagende stats- og regeringsledere.

Besluttende organer

Det Europæiske Råd (Topmøderne)

Møder mellem medlemslandenes stats- og regeringsledere.

Europa-Kommissionen (EU-Kommissionen, Kommissionen)

EU's udøvende magt eller ”regering” med en kommissær fra hvert land, der fungerer som en slags minister.

Rådet for Den Europæiske Union (Ministerrådet, Rådet)

Lovgivende forsamling(er) af fagministre fra medlemslandene.

Europa-Parlamentet (EU-Parlamentet, Parlamentet)

Lovgivende forsamling af 751 direkte folkevalgte. Efter valget vil der være 705 folkevalgte.

Der er valg til EU-Parlamentet den 26. maj 2019. Det giver dig mulighed for at få indflydelse på den ene af de to lovgivende forsamlinger i EU. Der er også valg til Folketinget i foråret 2019. Det giver dig indflydelse på, hvilken Statsminister Danmark sender til topmøder i EU og hvilke øvrige ministre, der skal vedtage EU-lovene sammen med Parlamentet.

Måske har du ikke helt styr på, hvordan EU-systemet fungerer, hvem der har magten, og hvor du selv kan få indflydelse. Det kan du læse op på i denne håndbog i EU til vælgerne. Bliv klogere på europæiske partier, udvalgsarbejdet, spidskandidatprocessen, lobbyisme, aktindsigt, ombudsmanden og meget mere.

Du kan bruge håndbogen som opslagsværk eller læse hele historien fra A-Z. Bogen indeholder små skarpe analyser af EU's institutioner, demokrati og beslutningsprocesser. Alle kapitler er skrevet af DEO's folkeoplysere, der rejser land og rige rundt til debاتمøder, valgmøder, skolearrangementer og konferencer.

DEO

